

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут соціально-гуманітарного менеджменту
Кафедра педагогіки та методики початкового навчання

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему: «Формування комунікативної компетентності в учнів початкових
класів засобами онлайн-застосунків»

Виконала студентка 2 курсу, групи
МПо-21 спеціальності 013
Початкова освіта
Корнійчук Валерія Олегівна

Керівник – кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри педагогіки
та методики початкового навчання
Столяр Зоя Володимирівна

Рецензент – кандидат педагогічних
наук, доцент
Зенченко Тетяна Федорівна

Острог, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
1.1. Сутність та структура комунікативної компетентності молодших школярів: науковий дискурс.....	8
1.2. Психолого-педагогічні умови розвитку комунікативних умінь в учнів початкових класів.....	15
1.3. Онлайн-застосунки як засіб розвитку комунікативних умінь молодших школярів: український досвід.....	22
Висновки до 1 розділу.....	31
РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ОНЛАЙН-ЗАСТОСУНКІВ	
2.1. Педагогічні умови використання онлайн-застосунків в освітньому процесі початкової школи.....	33
2.2. Методика експериментального дослідження.....	37
2.3. Діагностика рівня сформованості комунікативної компетентності учнів початкових класів.....	45
Висновки до 2 розділу.....	59
РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ОНЛАЙН-ЗАСТОСУНКІВ	
3.1. Результати педагогічного експерименту та їх аналіз.....	62
3.2. Методичні поради для вчителів щодо використання онлайн-застосунків у розвитку комунікативної компетентності учнів.....	70
Висновки до 3 розділу.....	75
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	82
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким поширенням цифрових технологій, пропонує нові вимоги до процесу навчання в закладах освіти. Формування комунікативної компетентності в учнів початкових класів є одним із головних завдань сучасної педагогіки, саме тому ця компетентність є основою для успішної соціалізації та подальшої академічної діяльності учнів. У контексті використання онлайн-застосунків, що стають усе більш популярними в освітньому процесі, тема формування комунікативної компетентності набуває особливої актуальності. У початковій школі, де закладають основи не лише знань, але й соціальних та комунікативних навичок, дедалі більшого значення набуває питання формування комунікативної компетентності учнів. В умовах цифровізації освітнього середовища важливо навчити дітей ефективно спілкуватися та взаємодіяти, використовуючи сучасні онлайн-застосунки. Формування комунікативної компетентності за допомогою таких засобів відкриває нові можливості для розвитку мовлення, мислення, творчості та соціальної взаємодії, що обумовлює актуальність обраної теми.

Державний стандарт початкової освіти в Україні орієнтує на компетентнісний підхід, де комунікативну компетентність розглядають як одну з основних. Концепція Нової української школи підкреслює потребу інтегрувати цифрові інструменти в освітній процес для формування в учнів умінь ефективно комунікувати в різних форматах та середовищах. Водночас існує дефіцит методичних розробок щодо системного використання онлайн-застосунків саме для розвитку комунікативних навичок молодших школярів.

Окрім того, сучасні молодші школярі належать до «цифрового покоління», для яких інтернет є природним середовищем комунікації. Використання онлайн-застосунків в освітньому процесі відповідає їхнім віковим особливостям, покращує мотивацію до навчання та покращує

формування комунікативної компетентності через цікаві та зрозумілі дітям форми роботи.

Проблема формування комунікативної компетентності в учнів початкової школи є предметом дослідження як українських так і зарубіжних науковців. Ідеї розвитку комунікативних навичок в освітньому процесі висвітлювали в роботах Н. Бібік, О. Савченко, які акцентували увагу на інтегративному підході до формування мовленнєвих умінь у молодших школярів. Серед українських науковців, які досліджували розвиток комунікативної компетентності, варто також відзначити праці Л. Сохань, І. Єрмакової, які наголошували на важливості раннього формування мовленнєвих навичок та соціальних умінь у дітей. Зарубіжні дослідники, такі як Дж. Дьюї, Г. Гарднер і Р. Браун, розглядали питання впливу інтерактивних методів навчання на розвиток комунікативних здібностей дітей. Значний внесок у вивченні комунікативної компетентності зробили також Д. Гаймс, який увів поняття «комунікативна компетентність», розглядаючи її як здатність використовувати мову в різних соціальних контекстах, а також М. Канейл і М. Суейн, які розробили модель її компонентів.

Сучасні дослідження цифрових технологій в освіті виконують такі вченими, як А. Керрес та Дж. Андресен, які досліджують вплив цифрових інструментів на формування навичок комунікації у дітей.

Досвід дистанційного навчання, спричинений пандемією COVID-19, а також воєнні події в Україні актуалізували потребу в ефективних цифрових інструментах навчання. Онлайн-застосунки продемонстрували свій потенціал не тільки як засіб передачі інформації, але й як можливу платформу для розвитку діалогічного та монологічного мовлення, навичок співпраці та міжособистісної взаємодії.

Онлайн-застосунки, як-от Zoom, Google Classroom, LearningApps, Quizlet та інші, надають можливості для формування комунікативної компетентності, проте їхній потенціал у початковій школі ще недостатньо вивчений. Важливо дослідити, як саме ці інструменти можуть забезпечити інтерактивну та діалогову форму навчання, сприяти ефективній взаємодії між учнями,

розвивати навички усного та письмового мовлення, а також формувати емпатію та вміння працювати в команді. Окрім того, потрібно враховувати вікові особливості дітей початкової школи для інтеграції онлайн-застосунків в освітній процес, урахувати їхній пізнавальні та емоційні потреби, що дозволить оптимізувати процес формування комунікативної компетентності та підвищити якість початкової освіти загалом.

Об'єкт дослідження: освітній процес із вивчення української мови в початкових класах Острозького ліцею №3 Острозької міської ради.

Предмет дослідження: формування комунікативної компетентності учнів початкових класів із використанням онлайн-застосунків.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання онлайн-застосунків для формування комунікативної компетентності учнів початкових класів.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

1. Провести аналіз науково-методичної літератури щодо формування комунікативної компетентності в учнів початкових класів.
2. Визначити основні принципи й підходи до використання онлайн-застосунків у навчанні.
3. Дослідити рівень сформованості комунікативної компетентності учнів початкових класів до впровадження онлайн-застосунків.
4. Розробити й апробувати методичні рекомендації щодо використання онлайн-застосунків у формуванні комунікативної компетентності учнів.
5. Оцінити ефективність запропонованих рекомендацій.

У процесі роботи використовували такі методи:

- теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, класифікація наукової літератури для теоретичного обґрунтування дослідження;
- емпіричні: спостереження, бесіда, анкетування;
- експериментальні: педагогічний експеримент для перевірки ефективності використання онлайн-застосунків у процесі формування комунікативної компетентності учнів початкових класів.

Гіпотеза дослідження: систематичне використання онлайн-застосунків за відповідних педагогічних умов є ефективним засобом формування комунікативної компетентності в учнів початкових класів.

Наукова новизна дослідження полягає в розробленні та впровадженні методики використання сучасних онлайн-застосунків для формування комунікативної компетентності в молодших школярів. Особливістю цієї методики є інтеграція традиційних підходів до розвитку мовленнєвих навичок із сучасними цифровими технологіями, що дозволяє підвищити ефективність освітнього процесу та мотивувати учнів до активної участі в комунікативній діяльності.

Практичне значення роботи. Результати дослідження можуть використовувати вчителі початкових класів для вдосконалення методики викладання української мови та розвитку комунікативних навичок молодших школярів із використанням сучасних онлайн-застосунків. Окрім того, розроблену методику можна впроваджувати в систему підвищення кваліфікації педагогів, а також використовувати під час розроблення освітніх програм та цифрових навчальних матеріалів.

Апробації. Основні результати дослідження відображено в таких публікаціях: Корнійчук В.О. Комунікативна компетентність як інструмент громадянського виховання молодших школярів. *Проблеми культурної ідентичності в ситуації сучасного діалогу культур: матеріали XVIII Міжнародної наукової конференції (м. Острог, 22-23 травня 2025 р.)* / відп. за вип. О. Шериньова, К. Якуніна. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2025. 37-41 с.; Корнійчук В. О. Онлайн-застосунки як засіб розвитку комунікативних умінь молодших школярів: теоретичні засади та практичний досвід. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Соціогуманітарні науки»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2025; Корнійчук В. О. Розширення можливостей застосування комунікативних навичок у формуванні особистості молодшого школяра. *Участь XXX науковій викладацько-студентській*

конференції “Дні науки”; Корнійчук В.О., Недзведовська О.Є. Цифровізація освіти та її вплив на формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Наукова колекція Навчально-наукового інституту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: збірник наукових праць здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників (за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу», м. Глухів, 15 травня 2025 року). Випуск 3. Част. 1-3. Глухів, 2025. Ч. 1, 98-101 с.*

Структура та обсяг роботи. Магістерське дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури (61 найменування) та додатків. Основний обсяг роботи становить 102 сторінки.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

1.1. Сутність та структура комунікативної компетентності молодших школярів: науковий дискурс

Проблема формування комунікативної компетентності учнів початкової школи посідає одне з провідних місць у сучасній педагогічній науці, що зумовлено компетентнісним підходом до навчання та вимогами Нової української школи. Комунікативна компетентність є базовою для успішної соціалізації дитини, її академічних досягнень та подальшого особистісного розвитку.

У цьому контексті важливо виділити концептуальні підходи до визначення комунікативної компетентності. У науковому дискурсі поняття «комунікативна компетентність» розглядають із різних методологічних позицій. О. Біляєв у своїй праці з лінгводидактики рідної мови визначає комунікативну компетентність як інтегровану здатність особистості, що передбачає оволодіння мовними засобами й уміння використовувати їх у різних ситуаціях спілкування відповідно до комунікативних завдань [1, с. 45]. Учений наголошує на системності та багатокомпонентності цього явища, підкреслюючи потребу формування не лише мовних навичок, але й умінь ефективної комунікативної взаємодії.

К. Пономарьова вказує на те, що важко зробити єдиний висновок поняття, проте у своїй праці тлумачить комунікативну компетентність молодших школярів, як “характеристику особистості, яка охоплює сукупність знань, умінь, досвіду і особистісних якостей, що дає можливість успішно реалізувати мету спілкування і досягати взаєморозуміння між його учасниками” [38, с. 12]. Дослідниця також наголошує на тому, що молодший шкільний вік сприяє комунікативній активності, адже саме у цьому віці відбувається інтенсивний розвиток мовленнєвих здібностей дитини.

Л. Попович убачає комунікативну компетентність у практичній позиції, а саме “успішний випускник початкової школи вміє співпрацювати з однолітками та знаходити порозуміння з дорослими, навчений працювати в команді, має розвинені лідерські якості, толерантний і, головне, комунікативний. Це – носій рідної мови, що з повагою ставиться до традицій та звичаїв свого народу, поважає представників інших національностей” [39, с. 52]. Авторка акцентує увагу на діяльнісному характері цієї компетентності, що проявляється в активній мовленнєвій практиці учнів.

М. Слинько в контексті реалізації концепції Нової української школи трактує комунікативну компетентність як ключову компетентність, що забезпечує «здатність дітей молодшого шкільного віку успішно користуватися усіма видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, письмо, говоріння) для пізнання, комунікації, впливу» [43, с. 78]. Авторка вказує й на те, що важливо розвивати комунікативну компетентність саме в молодшому шкільному віці, адже це дасть правильну основу для подальшого поетапного розвитку.

Л. Бірюк розглядає комунікативну компетентність із позицій лінгводидактики, визначаючи її як «інтегративне особистісне утворення, що характеризується сукупністю комунікативних знань, умінь, навичок, особистісних якостей, які забезпечують готовність і здатність до ефективної комунікативної діяльності» [2, с. 158]. Дослідниця наголошує на важливості цілеспрямованого педагогічного впливу для розвитку всіх компонентів комунікативної компетентності.

Аналіз наукових праць дозволяє виокремити основні структурні компоненти комунікативної компетентності молодших школярів. Більшість дослідників у своїх працях наголошують на когнітивному, діяльнісному, мотиваційному та рефлексивному компонентах.

Когнітивний компонент охоплює систему знань про мову, мовлення, норми спілкування, види та форми комунікації. К. Пономарьова зазначає, що цей компонент містить «аналіз мовних одиниць і явищ, й формування умінь

застосовувати їх у мовленнєвій практиці» [38, с. 18]. Для молодших школярів особливо важливим є засвоєння базових мовних понять, розуміння особливостей усного й писемного мовлення, оволодіння правилами мовленнєвого етикету.

Операційно-діяльнісний компонент представлений комунікативними вміннями та навичками в різних видах мовленнєвої діяльності: слуханні, говорінні, читанні, письмі. Г. Підлужна наголошує, що для першокласників особливо важливий розвиток умінь аудіювання та говоріння, у цьому контексті варто звернути увагу також на відтворенні почутого, створення вчителем мовленнєвої ситуації для школярів, письмові завдання на основі почутого, контрольні роботи з текстом. [37, с. 86]. Н. Родюк та О. Голюк наголошують на важливості формування діалогічного мовлення учнів, яке є основою для розвитку комунікативних навичок у школярів. [41, с. 65].

О. Ішутіна та О. Сиротенко виділяють такі ключові комунікативні вміння молодших школярів: швидко встановлювати товариські стосунки між людьми, бути активним у громадських заходах, уміти використовувати засоби вираження мовлення, працювати в групі, командою, виконувати завдання в парах. [12, с. 37].

Мовленнєво-мотиваційний компонент характеризує ставлення учня до процесу комунікації, потребу в спілкуванні, зацікавленість у встановленні контактів з однолітками та дорослими. Л. Попович зазначає, що цей компонент стимулює до вміння вчитися, що насамперед є найголовнішою умовою до формування предметних компетентностей учнів. [39, с. 53].

Рефлексивний компонент передбачає здатність до самоаналізу власної комунікативної діяльності, усвідомлення успіхів і труднощів у спілкуванні, прагнення до вдосконалення комунікативних умінь. М. Слинько наголошує на тому, що “формування комунікативної особистості є вміння розуміти, критично оцінювати усні й письмові тексти, уміння висловлювати свої думки правильно, точно та вміння оптимально використовувати свою мовленнєву діяльність у спілкуванні з іншими людьми”. Важливо створювати різні мовленнєві ситуації,

де кожний учень може висловитись, спробувати пояснити власну думку, проявити себе, де при цьому пануватиме атмосфера взаємодії школярів між собою. [43, с. 79].

Формування комунікативної компетентності нерозривно пов'язане з психологічними особливостями мовленнєвого розвитку дітей молодшого шкільного віку. Ю. Шелест у своїх дослідженнях висвітлює специфіку мовленнєвого розвитку молодших школярів, зазначаючи, що цей період характеризується інтенсивним збагаченням словникового запасу, удосконаленням граматичної будови мовлення, розвитком зв'язного монологічного та діалогічного мовлення [52; 55]. Дослідниця наголошує на тому, що у віці 6–10 років відбувається перехід від ситуативного до контекстного мовлення, формується здатність до довільної регуляції мовленнєвої діяльності.

Л. Щербань акцентує увагу на соціально-комунікативному розвитку молодших школярів, зазначаючи, що початкова школа є критичним періодом для формування комунікативних навичок, оскільки саме в цей час дитина активно адаптується в систему соціальних відносин, навчається взаємодіяти з однолітками й дорослими в різних ситуаціях [57, с. 12]. У цьому віці інтенсивно розвиваються вміння слухати, розуміти позицію іншого, висловлювати власну думку, аргументувати, дискутувати.

Психологи підкреслюють, що молодший шкільний вік є сензитивним для розвитку комунікативних здібностей, оскільки провідною діяльністю стає навчання, яке за своєю суттю є комунікативним процесом. Л. Щербань наголошує на важливості створення сприятливого комунікативного середовища, яке стимулює мовленнєву активність учнів і забезпечує різноманітні ситуації спілкування [56, с. 34].

В умовах цифровізації освіти набуває актуальності питання формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів як складника загальної комунікативної компетентності. О. Мороз у своїй праці про інформаційно-комунікаційну компетентність молодших школярів тлумачить

комунікаційну компетентність як “інтегровану здатність людини встановлювати і підтримувати контакти з іншими людьми” [29]. Дослідниця підкреслює, що сучасним учням варто вміти взаємодіяти між собою не лише в традиційних форматах, а й за допомогою цифрових застосунків, при цьому використовуючи мережевий етикет.

Л. Ткаченко, Л. Плетеницька та О. Алексєєва наголошують на ролі цифрових технологій у формуванні компетентностей учнів у контексті Нової української школи [47]. Дослідниці зазначають, що інтеграція онлайн-засобів в освітній процес модернізує його, допомагаючи вчителям забезпечити інноваційні методи навчання. Цей процес створює нові можливості для розвитку комунікативних умінь, забезпечуючи інтерактивність, персоналізацію навчання та формування навичок цифрової грамотності. З такою ж думкою погоджуються дослідниці К. Ніколенко, Ю. Корнейко, О. Добростан, які стверджують: “Інтерактивні технології є способом організації освітнього процесу, в якому використовуються форми та методи колективного наукового пізнання, базовані на взаємодії всіх учасників навчання” [31].

С. Литвинова, А. Сухіх та О. Мельник у своєму дослідженні результатів використання платформи «Всеукраїнська школа онлайн» в умовах воєнного стану підтверджують ефективність цифрових освітніх ресурсів для підтримки освітнього процесу та розвитку комунікативних компетентностей учнів [25]. Автори наголошують, що онлайн-платформи забезпечують можливості для синхронної та асинхронної комунікації, колективної роботи над проектами, обміну інформацією та ідеями.

Формування комунікативної компетентності молодших школярів потребує застосування спеціальних методів і форм організації навчання. О. Біляєв обґрунтовує комунікативно-діяльнісний підхід до навчання мови, що передбачає створення мовленнєвих ситуацій, які спонукають учнів до активного спілкування, висловлювання власних думок, аргументації, дискусії [1, с. 78].

О. Бойко та Т. Шевченко наголошують на тому, що інтерактивні методи навчання сприяють формуванню в учнів розвитку критичного мислення,

вмінню аналізувати, синтезувати інформацію, порівнювати, виділяти головне в завданнях. [4, с. 10]. Дослідники зазначають, що інтерактивні методи створюють природне комунікативне середовище, стимулюють мовленнєву активність учнів, формують уміння співпрацювати та взаємодіяти.

А. Висовень розкриває потенціал інтерактивних технологій навчання молодших школярів, акцентуючи увагу на їхній здатності підвищувати мотивацію учнів, розвивати критичне мислення, формувати навички колективної роботи [5, с. 169]. Дослідниця підкреслює, що інтерактивні технології сприяють переходу від пасивного сприйняття інформації до активної комунікативної взаємодії.

В. Ягоднікова систематизує інтерактивні форми і методи навчання, виділяючи такі групи: методи кооперативного навчання (робота в парах, малих групах, ротаційні трійки), методи колективно-групового навчання (мікрофон, мозковий штурм, дискусія), ситуативне моделювання (симуляції, рольові ігри), опрацювання дискусійних питань (дебати, пресконференція) [57, с. 25].

Досвід дистанційного навчання актуалізував проблему формування комунікативної компетентності в онлайн-середовищі. Т. Лавренюва аналізує проблеми формування комунікативної компетентності в учнів початкової школи на уроках української мови в умовах дистанційного навчання [18]. Дослідниця виділяє такі труднощі: обмеженість безпосереднього спілкування, складність організації колективних форм роботи, технічні проблеми, недостатній рівень цифрової грамотності учнів і батьків. Водночас авторка підкреслює, що дистанційне навчання відкриває нові можливості для формування комунікативних умінь за допомогою онлайн-застосунків, інтерактивних завдань, віртуальних екскурсій.

А. Лотоцька та О. Пасічник у методичних рекомендаціях з організації дистанційного навчання в школі наголошують на потребі використання різноманітних цифрових інструментів для підтримки комунікації між учителем і учнями, організації групової роботи, створення інтерактивних завдань [33, с. 35]. Автори рекомендують поєднувати синхронні (відеоконференції,

онлайн-уроки) та асинхронні (форуми, чати, електронна пошта) форми комунікації.

Н. Ларіонова у своїй статті визначає комунікативні вміння як “здатність людини взаємодіяти з іншими людьми, адекватно інтерпретуючи отримувану інформацію, а також правильно її передаючи, над якою надбудовуються управлінські вміння” [22, с. 42]. Дослідниця зазначає, що освітні онлайн-ігри створюють природне середовище для розвитку комунікативних навичок, оскільки передбачають взаємодію з віртуальними персонажами, виконання комунікативних завдань, роботу в команді тощо.

І. Космідайло, Ю. Набок-Бабенко та Т. Резнік обґрунтовують методичні орієнтири формування й оцінювання компетентності з української мови засобами інтерактивних онлайн-ігор [18]. Дослідники зазначають, що ігрові онлайн-платформи забезпечують можливості для інтерактивної комунікації, миттєвого зворотного зв'язку, індивідуалізації навчання, що сприяє ефективному формуванню комунікативної компетентності.

О. Гончарук розглядає формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя Нової української школи, наголошуючи на важливості оволодіння педагогами цифровими технологіями та інноваційними методами навчання [8, с. 36]. Дослідниця підкреслює, що сучасний учитель повинен уміти ефективно використовувати онлайн-застосунки для формування ключових компетентностей учнів, зокрема комунікативної.

Отже, проаналізувавши наукові праці щодо тлумачення визначення та структури комунікативної компетентності в учнів початкових класів, ми можемо зробити висновок, що комунікативну компетентність дослідники розглядають як інтегроване особистісне утворення, що містить систему знань, умінь, навичок, мотивів та особистісних якостей, потрібних для ефективної комунікативної діяльності учнів початкової школи. Структура комунікативної компетентності молодших школярів охоплює когнітивний, діяльнісний, мотиваційно-ціннісний та рефлексивний компоненти, що перебувають у взаємозв'язку та взаємозумовленості, адже кожен елемент системно й логічно

переплітається один з одним. Молодший шкільний вік є сприятливим періодом для формування комунікативної компетентності, такий процес зумовлений психологічними особливостями розвитку дитини та специфікою її провідної діяльності. В умовах, де зростає цифровізація освіти, актуалізується також й інформаційно-комунікаційний аспект комунікативної компетентності, що передбачає вміння використовувати цифрові технології для ефективного спілкування, роботи в команді, зміцненню вже наявних знань. Формування комунікативної компетентності потребує застосування інтерактивних методів навчання, створення комунікативно збагаченого середовища, інтеграції традиційних і цифрових засобів навчання. Онлайн-застосунки забезпечують нові можливості для формування комунікативної компетентності молодших школярів, вміщуючи інтерактивність, мотивацію, ігровий характер навчання та різноманітні форми комунікативної взаємодії.

1.2. Психолого-педагогічні умови розвитку комунікативних умінь в учнів початкових класів.

Розвиток комунікативних умінь молодших школярів є складним багатоаспектним процесом, ефективність якого значною мірою залежить від створення відповідних психолого-педагогічних умов. Під психолого-педагогічними умовами розуміємо сукупність взаємопов'язаних факторів освітнього середовища, які сприяють успішному формуванню комунікативної компетентності в учнів початкових класів.

Однією з головних умов ефективного розвитку комунікативних умінь є створення педагогічної атмосфери, що заохочує відкритість, довіру та співпрацю в колективі, сприяє формуванню позитивної мотивації до спілкування. Активне залучення учнів у різноманітні види взаємодії, такі як: групові проекти, рольові ігри, дискусії – усе це формує не тільки мовленнєві навички, але й емоційно-мотиваційний аспект комунікації. Педагогічні стратегії, що враховують індивідуальні психологічні особливості дітей, їхній

рівень розвитку мислення, уваги та пам'яті, підвищують ефективність формування комунікативних умінь [15, 54].

Інтеграція психолого-педагогічних знань в освітній процес, зокрема застосування дидактичних ігор і тренінгів, сприяє активізації внутрішньої мотивації учнів та розвитку їхнього комунікативного потенціалу. Це дозволяє не лише покращити мовленнєві навички, а й розвивати здатність до саморегуляції емоцій, аналізу комунікації та культури міжособистісних відносин. Важливою складником є формування позитивних комунікативних установ як передумови для ефективної взаємодії в соціумі й освітньому середовищі.

Для подальшого розвитку комунікативних умінь учнів початкових класів потрібним є поєднання теоретичних знань із вправами, що моделюють реальні комунікативні ситуації, що полегшують формування навичок у контексті соціокультурних норм та етичних правил спілкування [10, 51]

Важливо зазначити, що початкова школа є критично важливим періодом для розвитку комунікативних умінь дітей. Ю. Шелест наголошує, що молодший шкільний вік характеризується інтенсивним мовленнєвим розвитком, який відбувається на тлі якісних змін у пізнавальній сфері дитини [53]. У цей період відбувається перехід від ситуативного мовлення до контекстного, що створює основу для розвитку більш складних форм комунікації.

Психологічні дослідження свідчать, що мовленнєвий розвиток дітей у початковій школі має свої специфічні особливості. Як зазначає Ю. Шелест: “Молодші школярі переходять від переважно діалогічного мовлення до оволодіння монологічними формами висловлювання, що вимагає від них більшої усвідомленості мовленнєвих дій” [52, с. 15]. Цей процес супроводжується розширенням словникового запасу, ускладненням синтаксичних конструкцій та формуванням уміння будувати зв'язні висловлювання.

Л. Щербань наголошує, що психологія розвитку мовлення дітей тісно пов'язана з розвитком їхнього мислення, уваги та пам'яті [55, с. 28]. Формування комунікативних умінь відбувається у нерозривному зв'язку з

розвитком особистості дитини загалом, її емоційної сфери та соціальної активності. Дослідниця також наголошує на важливості соціально-комунікативного розвитку молодших школярів, оскільки саме у цьому віці закладаються основи ефективної взаємодії з людьми, котрі її оточують [56, с. 34].

Сучасна педагогічна наука розглядає формування комунікативних умінь крізь призму компетентнісного підходу. Г. Підлужна обґрунтовує необхідність компетентнісного підходу до розвитку комунікативних умінь першокласників, наголошуючи на тому, що цей підхід передбачає не лише засвоєння знань, а й формування здатності застосовувати їх у реальних комунікативних ситуаціях. [37, с. 86].

Типові освітні програми для початкових класів передбачають призначення інтегрованого курсу з мовно-літературної освіти розвитку здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовиявлення, послуговуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі. Основні завдання полягають у тому, що програма забезпечує сприяння індивідуальному самовиявленню учнів та взаємодію між ними через розвиток комунікативних умінь, зокрема діалогічного мовлення, театралізації.

Для формування комунікативної компетентності в умовах звичайного спілкування програма *(розроблена під керівництвом Шияна Р. Б.)* пропонує змістову лінію «Взаємодіємо усно», яка забезпечує залучення учнів до дій зі сприйняття, перетворення, виокремлення, аналізу й інтерпретації, оцінювання та використання усної інформації в реальній мовленнєвій практиці (бесіда, дискусія в класі, мікродискусія в групах, обговорення в парі тощо) [46]. Реалізація зазначеної мети та завдань знаходимо також і в типовій програмі, розробленій під керівництвом О. Савченко, де автори пропонують такі змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища» [45].

Дослідниця К. Пономарьова також наголошує й на тому, що задля покращення психолого-педагогічних умов вчителям варто мотивувати діяльність першокласників, наприклад, запропонувати для них уявити себе в ролі різних дійових осіб. Так буде проходити процес формування комунікативного мовлення в учнів, який у результаті ще розвиватиме вміння будувати діалог. [37]

Авторка визначає комунікативну компетентність молодших школярів як інтегровану якість особистості, що охоплює систему знань про мову та мовлення, комунікативних умінь і навичок, а також ціннісних орієнтацій щодо спілкування [38, с. 12]. Формування цієї компетентності у процесі навчання української мови передбачає створення спеціальних педагогічних умов, які б забезпечували поступове ускладнення комунікативних завдань та урізноманітнення форм мовленнєвої діяльності.

В. Скачкова наголошує, що в молодших школярів усе ще залишається потреба в ігровій діяльності, в рухах. Серед психологічних умов дослідниця виділяє: створення позитивної атмосфери, ситуацій успіху, прихована допомога для дитини, пояснення мотиву виконання того чи того завдання, оцінювання різного результату, навіть найменшого, розвиток самостійності та ініціативності [42]

М. Слинько вбачає важливість створення психолого-педагогічних умов для формування комунікативної компетентності учнів початкової школи в контексті Нової української школи, підкреслюючи потребу переорієнтовувати освітній процес на діяльнісний підхід та створювати комунікативно-мовленнєве середовища [43, с. 78-79].

Типові освітні програми підкреслюють важливість створення сприятливого мовного середовища в школі, зокрема й через пізнання сучасної дитячої літератури різної тематики та жанрів. Програма забезпечує базову систематичну роботу над розвитком уміння вдумливого читання і правописних умінь, збагачення духовного світу учнів через естетичне сприйняття творів художньої літератури та медіапродуктів. [46]

Л. Бірюк досліджує лінгводидактичні основи формування комунікативної компетентності, наголошуючи на важливості інтеграції мовної, мовленнєвої та соціокультурних складників у процесі навчання [2, с. 159]. Дослідниця підкреслює, що ефективне формування комунікативних умінь можливе лише за умови органічного поєднання роботи над усіма видами мовленнєвої діяльності: слуханням, говорінням, читанням і письмом.

У Типовій освітній програмі (за Шияном Р.Б.) знаходимо виокремленні змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення», «Театралізуємо». Кожна змістова лінія забезпечує здобуття досвіду опосередкованого спілкування, опанування кола знань та вмінь, що дають можливість учням удосконалювати комунікативну компетентність.[46]

Змістова лінія «Читаємо» спрямована на розвиток мотивації дітей до читання, залучення їх до читацької діяльності, яка ґрунтується на учнівській ініціативі та самостійності у доборі текстів для читання та інтерпретації прочитаного. Змістова лінія «Взаємодіємо письмово» забезпечує залучення учнів до реальної писемної практики, зокрема за допомогою цифрових пристроїв та в режимах онлайн.[46]

Н. Родюк та О. Голюк обґрунтовують шляхи ефективного формування діалогічного мовлення учнів на уроках навчання грамоти, підкреслюючи важливість створення природних комунікативних ситуацій, у яких діти мають можливість практикувати діалогічні форми спілкування. [41, с. 68]. Дослідники наголошують на потребі поступового ускладнення діалогів – від простих запитань-відповідей до розгорнутих бесід на різні теми, у цьому дослідниці й вбачають спеціально створені психолого-педагогічні умови формування комунікативної компетентності.

Однією з основних педагогічних умов розвитку комунікативних умінь молодших школярів є використання інтерактивних методів навчання. О. Ішутіна та О. Сиротенко визначають інтерактивні методи навчання як важливий засіб розвитку комунікативних умінь молодших школярів, оскільки вони

передбачають активну взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу [12, с. 37]. Інтерактивність допомагає створити природне комунікативне середовище, де діти навчаються слухати, розуміти, висловлювати власні думки та намагаються аргументувати свою позицію.

О. Бойко та Т. Шевченко розглядають різноманітні інтерактивні методи навчання на уроках української мови, серед яких особливу ефективність мають робота в парах і малих групах, рольові ігри, дискусії, методи «мозковий штурм» та «мікрофон» [4, с. 11]. Вправи із використанням цих методів створюють умови для активної мовленнєвої практики кожного учня, адже вони розвивають уміння співпрацювати, домовлятися та знаходити спільні рішення.

А. Висовень зазначає, що інтерактивні технології навчання в роботі з молодшими школярами сприяють не лише розвитку комунікативних умінь, а й формуванню критичного мислення, творчих здібностей і соціальної активності дітей [5, с. 169]. Використання інтерактивних методів допомагає створити атмосферу психологічного комфорту, де діти не бояться висловлювати свої думки, а також робити помилки й коригувати їх.

В. Ягоднікова поєднує інтерактивні форми та методи навчання, підкреслюючи їхню ефективність у формуванні комунікативної компетентності [57, с. 34]. Дослідниця виділяє такі групи інтерактивних методів: метод мозкового штурму, роботи в малих групах, інтерактивної візуалізації навчального матеріалу, рольової гри, метод “круглий стіл”, навчання в парах. За допомогою таких методів можна сформувати сприятливі психолого-педагогічні умови для створення комфортної атмосфери, де кожен учень матиме змогу проявити себе.

У сучасних умовах важливою психолого-педагогічною умовою розвитку комунікативних умінь стає використання цифрових технологій. Л. Ткаченко, Л. Плетеницька та О. Алексєєва наголошують на важливості цифрових технологій та їхньому потенціалі для розвитку комунікативних умінь [47, с. 112]. Цифрові інструменти розширюють можливості для спілкування, надаючи

доступ до різноманітних комунікативних ситуацій, завдяки чому створюють нове інформаційно-освітнє середовище.

Н. Ларіонова обґрунтовує використання електронних освітніх ігрових ресурсів в освітньому процесі початкової школи, підкреслюючи їхню ефективність у розвитку комунікативних умінь [22, с. 42]. Ігрові форми роботи з використанням цифрових технологій підвищують мотивацію учнів до навчання, створюють природні ситуації для комунікації та дозволяють індивідуалізувати освітній процес.

О. Мороз досліджує формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів як важливого складника їхнього загального розвитку [29]. Дослідниця підкреслює, що сучасні діти потребують не лише традиційних комунікативних умінь, а й здатності ефективно спілкуватися в цифровому середовищі.

Важливою умовою розвитку комунікативних умінь є належна організація освітнього процесу. А. Лотоцька та О. Пасічник звертають увагу на потребу адаптувати комунікативні завдання до особливостей онлайн-навчання, котре зумовлене різними факторами [33, с. 34]. Дистанційний формат навчання створює нові можливості, але водночас ставить нові виклики перед розвитком комунікативних умінь в учнів.

О. Гончарук досліджує формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя Нової української школи, наголошуючи на потребі опанувати сучасним методами розвитку комунікативних умінь учнів [8, с. 36]. Професійна компетентність вчителя є важливою умовою ефективного формування комунікативних умінь молодших школярів.

Отже, психолого-педагогічні умови розвитку комунікативних умінь в учнів початкових класів охоплюють урахування психологічних особливостей мовленнєвого розвитку молодших школярів, реалізацію компетентнісного та комунікативного підходів, використання інтерактивних методів навчання, інтеграцію цифрових технологій в освітній процес та створення належних організаційно-педагогічних умов.

Типові освітні програми для початкових класів конкретизують ці умови через визначення змістових ліній, очікуваних результатів навчання та запропонованого змісту, що дозволяє системно будувати роботу над формуванням комунікативної компетентності молодших школярів. Програма підкреслює важливість розвитку здатності спостерігати за мовними явищами, експериментувати зі звуками, словами, фразами, зокрема і в мовних іграх, для опанування початкових лінгвістичних знань і норм української літературної мови.

Ефективність формування комунікативних умінь значною мірою залежить від системності педагогічних впливів, професійної компетентності вчителя та створення комунікативно-мовленнєвого середовища, яке стимулює мовленнєву активність учнів і забезпечує їхню успішну соціалізацію.

1.3. Онлайн-застосунки як засіб розвитку комунікативних умінь молодших школярів: український досвід

Пандемія COVID-19 та війна стали викликами для сучасного суспільства, які порушили питання ефективного використання онлайн-застосунків в освітньому процесі початкової школи в умовах дистанційного/асинхронного, змішаного навчання. Онлайн-застосунки створюють нові можливості для формування комунікативної компетентності молодших школярів, поєднуючи інтерактивність, ігровий характер та персоналізацію навчання.

У цьому контексті варто наголосити на важливості дидактичного потенціалу онлайн-застосунків в освітньому процесі початкової школи, адже сучасна освіта потребує інновацій, які передбачають використання різних технологій, зокрема інтерактивних онлайн-засобів. Згідно з концепцією Нової української школи, початкова освіта покликана забезпечити розвиток інтелектуальної, творчої, успішної особистості, яка здатна творчо та критично мислити, вирішувати різні завдання, мати свою позицію та адаптуватися до різних умов життя [17].

О. Кутняк наголошує, що навчальні інтерактивні платформи в початковій школі сприяють підвищенню мотивації учнів, активізації їхньої пізнавальної діяльності та формуванню ключових компетентностей [20, с. 27]. Дослідниця доводить, що онлайн-сервіси можуть створювати інтерактивні завдання, які враховують індивідуальні особливості кожного учня та забезпечують миттєвий зворотний зв'язок.

М. Гладун та М. Сабліна розглядають сучасні онлайн-інструменти інтерактивного навчання як технологію співробітництва, що забезпечує активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу [6]. Автори доводять, що такі інструменти створюють комфортні умови навчання, де кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну сприятливість, що є у сфері розвитку комунікативної компетентності.

Зважаючи на сучасні дослідження, онлайн-застосунки мають надважливе значення зараз, проте варто правильно вибрати платформу, яка б забезпечувала можливості для розвитку комунікативних навичок в учнів початкових класів.

Wordwall (<https://wordwall.net>) [61] є універсальною платформою для створення інтерактивних навчальних ресурсів, яка пропонує понад 18 шаблонів для розроблення різноманітних вправ. Платформа дозволяє створювати як індивідуальні, так і групові завдання, що сприяє розвитку різних аспектів комунікативної компетентності. Цей застосунок відповідає дидактичним можливостям для формування комунікативної компетентності. Він сприяє розвитку словникового запасу та лексичної компетентності, адже пропонує шаблони «Відповідність», «Флеш-картки», «Сортування за групами», які допомагають збагачувати словниковий запас учнів, встановлювати зв'язки між словами, засвоювати нову лексику в ігровій формі. Шаблон «Анаграма» стимулює дітей складати слова з літер, що розвиває фонематичний слух та орфографічну пильність.

Платформа допомагає формувати навички діалогічного мовлення, у цьому напрямку ефективними є шаблони «Вікторина», «Відкрийте коробку», які передбачають обговорення правильних відповідей у парах або групах,

формулювання запитань до завдання, аргументацію власної думки. Використання цих шаблонів на уроках української мови дозволяє організувати мінідискусії, де учні можуть навчитися слухати співрозмовника, висловлювати власну позицію, дотримуватися правил мовленнєвого етикету.

Натомість для розвитку монологічного мовлення доцільно використовувати шаблони «Випадкові карти», «Випадкове колесо», які можуть задати початок речення, тему для розповіді або порушити проблемне питання. Учень обирає проблему та складає зв'язну розповідь, описує проблему, формулює власну думку щодо теми. Такі завдання сприяють розвитку логічності мовлення, вміння структурувати висловлювання, використовувати різноманітні мовні засоби.

Важливою перевагою Wordwall є можливість створювати колективні проекти. Учні можуть працювати в групах над створенням власних інтерактивних вправ, такий процес забезпечує спільне обговорення, розподіл ролей, узгодження рішень, презентацію результатів. Така діяльність інтегрує всі види мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння, читання, письмо.

Платформа LearningApps (<https://learningapps.org>) [60] – це один із безкоштовних онлайн-застосунків, який дозволяє створювати інтерактивні навчальні завдання на основі різноманітних шаблонів. Платформа має понад 20 типів вправ та велику базу готових навчальних матеріалів українською мовою.

Зазначена платформа містить чимало завдань, які сприяють розвитку інтелектуальної сфери особистості учня. Наприклад, шаблон «Вікторина» дозволяє аналізувати тексти, повторювати правила української мови, слугує для комплексного вивчення мовних явищ. Після виконання завдання учні можуть обговорювати правильні відповіді, пояснювати свій вибір, що розвиває аргументативне мовлення. [27]

Платформа пропонує шаблон «Знайти пару», який ефективний для вивчення синонімів, антонімів, фразеологізмів, встановлення відповідності між питаннями та відповідями. Робота в парах над такими завданнями стимулює

діалогічне мовлення, вчить учнів домовлятися, обговорювати варіанти відповідей.

Шаблон «Класифікація» забезпечує розподіл слів, словосполучень, речень за певними ознакам; таке завдання вимагає від учнів уміння пояснювати, вибирати, аргументувати позицію. Таке завдання можна виконувати в малих групах, що слугує покращенню діалогічного мовлення та вміння ухвалювати спільне рішення.

Завдання «Кросворд» та «Знайти слова» розвивають логічне мислення, збагачують словниковий запас, стимулюють учнів формувати визначення понять, складати запитання, що є формувати комунікативні навички.

Особливу цінність для розвитку комунікативної компетентності становить шаблон «Аудіо/відеоконтент», який дозволяє створити завдання на основі аудіозаписів чи відеофрагментів. Учні слухають текст і виконують завдання на розуміння тексту, відповідають на запитання, встановлюють відповідність або ж переказують, описують почуте. Таке завдання розвиває навички аудіювання – важливого складника комунікативної компетентності.

LearningApps дозволяє створювати шаблон «Вікторина» з інтеграцією текстів, зображень, аудіо та відео, що забезпечує різноманітність форм роботи та враховує різні типи сприйняття інформації учнями. Використання мультимодальних завдань допомагає розвивати комунікативні навички.

Платформа IZZI (<https://ua.izzi.digital>) [58] – українська освітня платформа, що пропонує інтерактивні завдання з різних предметів для учнів початкових класів. Платформа використовує елементи гейміфікації: систему балів, рейтингів, досягнень, що посилює мотивацію учнів до навчання.

IZZІ пропонує тематичні квести – серії взаємопов'язаних завдань, об'єднаних спільним сюжетом. Виконання квестів у парах або групах вимагає обговорення стратегії розв'язання, розподілу ролей, узгодження дій, що розвиває навички колективної взаємодії та комунікації.

Платформа містить завдання зі складання та відновлення деформованих текстів, створення діалогів за зразком, що в основному спрямовані на

формування комунікативних умінь. Учні вчаться будувати граматично правильні речення, використовувати різні типи речень для обміну висловлюванням та інтонацією, створювати зв'язні тексти.

Система зворотного зв'язку на платформі IZZI дозволяє учням бачити свої помилки, отримувати підказки, що сприяє усвідомленню власних мовленнєвих труднощів і стимулює прагнення до їх подолання. Учитель може організувати обговорення типових помилок, що розвиває критичне мислення та рефлексивні навички учнів. IZZI пропонує індивідуальні освітні траєкторії, що дозволяють знизити рівень мовленнєвого розвитку кожного учня. Диференційований підхід забезпечує успішність кожної дитини, що є чинником формування впевненості в мовленнєвій діяльності та позитивної мотивації до спілкування.

Платформа Kahoot! (<https://kahoot.com>) [59] – це ігрова навчальна платформа, яку використовують для створення інтерактивних вікторин, опитувань, дискусій. Платформа підтримує синхронний режим роботи, коли всі учні одночасно вирішують питання, що створюють атмосферу змагання та активної взаємодії.

За допомогою завдань на цій платформі ми можемо формувати комунікативну компетентність в учнів початкової школи. Вправа «Класична гра» передбачає, що кожен учень індивідуально відповідає на запитання за допомогою власного пристрою. Після кожного питання на екрані з'являються правильні відповіді та рейтинг учасників, що стимулює учнів до обговорення, з'ясування незрозумілого, аргументації відповідей. Учитель може організувати мінідискусію щодо складних питань, що розвиває діалогічне мовлення та критичне мислення.

Вправа «Командна гра» особливо цінна для розвитку комунікативних навичок, починаючи з роботи в малих групах (2-4 учні). Вправа має один пристрій і завдання учнів – спільно обговорити питання перед вибором відповіді. Така організація роботи вимагає від учнів умінь висловлювати свою думку, аргументувати позицію, слухати інших, шукати компроміси, ухвалювати

спільні рішення. Командна робота розвиває навички кооперації, взаємодопоміжки, відповідальність за колективний результат.

Вправа «Опитування» дозволяє з'ясувати думку учнів із певного питання, проблеми. Після опитування доцільно організувати обговорення результатів, що розвиває аргументативне мовлення, вміння формулювати та відстоювати власну позицію, з повагою ставитися до думок інших.

Платформа Kahoot! має додаток Kahoot! Kids, спеціально розроблений для молодших школярів. Він пропонує безпечне та адаптоване до вікових особливостей середовище дітей для навчання через гру. Додаток містить готові вікторини з різних предметів, що полегшує роботу вчителя та забезпечує різноманітність навчальних матеріалів.

Ефективність використання онлайн-застосунків для формування комунікативної компетентності молодших школярів залежить від дотримання певних методичних принципів та умов.

Існує чимало принципів, які утворились під час використання інноваційних методів навчання. Принцип інтеграції: поєднання традиційних методів навчання з онлайн-технологіями. І. Космідайло, Ю. Набок-Бабенко, І. Резнік наголошують, що дистанційне та онлайн-навчання не замінюють, а доповнюють традиційні форми роботи, створюючи нові можливості для розвитку комунікативних умінь [18]. Оптимальним є змішаний формат, коли онлайн-засоби використовують як на уроках, так і в домашній роботі, у проєктній діяльності.

Принцип диференціації та індивідуалізації реалізується через створення завдань різного рівня складності, що дозволяє визначити індивідуальні особливості мовленнєвого розвитку кожного учня. О. Мороз підкреслює, що сучасні онлайн-платформи дозволяють будувати індивідуальні освітні траєкторії, що забезпечують успішність кожної дитини [29].

Принцип інтерактивності передбачає організацію активної взаємодії учнів між собою та з учителем. О. Ішутіна та О. Сиротенко наголошують, що інтерактивні методи навчання є найбільш ефективним засобом розвитку

комунікативних умінь молодших школярів [12]. Онлайн-застосунки мають стимулювати не лише індивідуальну роботу учнів, а й парну, групову, колективну діяльність.

Принцип зворотного зв'язку є ключовим для формування комунікативної компетентності. А. Лотоцька та О. Пасічник вказують на важливість миттєвого зворотного зв'язку, для корекції мовленнєвих помилок та підтримки мотивації учнів [33].

Принцип безпеки та етики створює безпечне цифрове середовища, дотримання правил цифрової гігієни, формування культури онлайн-спілкування. Учитель має навчати дітей правилам мережевого етикету, відповідної поведінки в інтернеті, захисту персональних даних.

Використання онлайн-застосунків для формування комунікативної компетентності молодших школярів має як переваги, так і певні виклики, які необхідно подолати в освітньому процесі.

Переваги:

1. Підвищення мотивації до навчання: ігровий характер онлайн-застосунків, яскраве оформлення, елементи змагання стимулюють пізнавальну активність учнів, здійснюють процес навчання цікавим та захопливим.

2. Миттєвий зворотний зв'язок: учні відразу бачать результати своєї роботи, що дозволяє оперативно виявляти та виправляти помилки, усвідомлювати свій прогрес.

3. Індивідуалізація навчання: можливість створення завдань різного рівня складності, побудови індивідуальних освітніх траєкторій, що забезпечує успішність кожного учня.

4. Різноманітність форм роботи: онлайн-платформи пропонують широкий спектр шаблонів та форматів завдань, що дозволяє урізноманітнити навчальний процес, використовувати різні типи вправ для кращого сприйняття інформації.

5. Розвиток цифрової грамотності: робота з онлайн-застосунками формує в учнів навички використання цифрових технологій, що є важливою складником сучасної освіти.

6. Можливість дистанційного навчання: онлайн-платформи забезпечують безперервність освітнього процесу в умовах, коли очне навчання неможливе або обмежене.

Попри чималу кількість переваг, варто також зазначити й про труднощі у використанні онлайн-застосунків:

1. Технічні проблеми: відсутність стабільного інтернет-з'єднання, недостатня кількість пристроїв можуть ускладнити використання онлайн-застосунків.

2. Недостатня цифрова компетентність учителів: не всі педагоги володіють навичками роботи з онлайн-платформами.

3. Обмеженість сімейного спілкування: надмірне використання онлайн-засобів може зменшити кількість живого спілкування між учнями.

4. Проблеми цифрової безпеки: діти можуть стикатися з небезпечним контентом, порушуючи конфіденційність даних.

Проаналізувавши низку платформ, інноваційних методів, дослідження науковців дозволяють зазначити, що український досвід у використанні онлайн-застосунків у роботі з молодшими школярами є важливою складником сучасної педагогічної практики, яка набуває особливої актуальності в умовах цифрової трансформації освіти та викликів, пов'язаних із глобальними змінами, зокрема війною. Тому впровадження цифрових технологій у початкову школу в Україні підвищує якість освітнього процесу, робить його більш інтерактивним, гнучким і доступним для учнів незалежно від місця їх проживання. [32] Важливо й те, що активне користування онлайн-застосунками дозволяє організувати дистанційне навчання, яке не лише підтримує безперервність освітнього процесу в надзвичайних ситуаціях, але сприяє мотивації дітей до виконання інтерактивних завдань і дозволяє працювати у зручному темпі. [9]

Водночас дослідники вказують на те, що ефективне застосування цифрових технологій потребує не лише технічного оснащення, а й належної підготовки педагогів. Підготовка майбутніх учителів початкової школи передбачає формування цифрової компетентності, яка є ключовою для впровадження новітніх освітніх інструментів у повсякденну практику. Оцифрування розширює можливості для творчої діяльності, розвитку критичного мислення та активної соціалізації молодших школярів, проте підкреслюється, що використання цифрових ресурсів має бути збалансованим, доповнюючи традиційні методи навчання, а не замінюючи їх повністю. [3]

Використання онлайн-застосунків має також різні педагогічні аспекти, місце є і соціально-психологічному виміру оцифрування початкової освіти. [16] Науковці наголошують також і на наявності ризиків у надмірному використанні цифрових технологій для дітей. Найбільшою проблемою вважають негативний вплив на емоційний та розумовий розвиток, що може бути пов'язане з проблемами кібербезпеки. Вирішення таких випадків вбачають у активному залученні батьків і вчителів у контроль та супровід освітнього процесу. Поширення цифрових ресурсів відповідає концепції Нової української школи, яка робить акцент на формуванні ключових компетентностей, зокрема й ІКТ-компетентності як у педагогів, так і в учнів, що є важливою умовою інтеграції освіти в сучасне інформаційне суспільство.

Український досвід використання онлайн-застосунків у роботі з учнями початкової школи має великий потенціал для покращення якості та доступності навчання. Водночас важливе питання й подолання наявних викликів, серед яких недостатньо розвинена нормативно-правова база, з'являється потреба у покращенні системного підходу до підвищення кваліфікації педагогів, а також недостатня кількість якісного українськомовного цифрового контенту, що постає умовою подальшої успішної цифрової трансформації системи початкової освіти в Україні.

Отже, з огляду на важливість і популяризацію цього процесу, вивчення та впровадження онлайн-застосунків у початковій освіті в Україні є пріоритетним

для науково-педагогічної спільноти, що сприяє не лише підвищенню якості навчання, а й цілісному розвитку дитини в умовах сучасного суспільства. [32]

Висновки до 1 розділу

Аналіз теоретичних джерел та практичного досвіду використання онлайн-застосунків у початковій школі дозволяє зробити висновки, що онлайн-застосунки є ефективним засобом формування комунікативної компетентності молодших школярів, що забезпечує інтерактивність, ігровий характер навчання, активізацію освітнього процесу, миттєвий зворотний зв'язок та можливості для різноманітних форм комунікативної взаємодії персоналу.

Кожна з зазначених платформ (Wordwall, LearningApps, IZZI, Kahoot!) має специфічні можливості для розвитку різних аспектів комунікативної компетентності: Wordwall ефективний для розвитку лексичної компетентності, діалогічного та монологічного мовлення через різноманітні інтерактивні шаблони; LearningApps забезпечує можливості для розвитку навичок аудіювання, роботи з текстами, класифікації мовних явищ; IZZI використовує елементи гейміфікації для підвищення мотивації та пропонує індивідуальні освітні траєкторії; Kahoot! особливо цінна для розвитку навичок командної роботи, діалогічного мовлення, аргументації власної позиції.

Варто зазначити, що ефективність використання онлайн-застосунків залежить від дотримання методичних регулярних принципів: системності, інтеграції традиційних і цифрових методів, диференціації, інтерактивності, зворотного зв'язку, гарантування безпеки та етики цифрової комунікації. Український досвід, особливо в умовах дистанційного навчання під час пандемії та воєнного стану, підтверджує високу ефективність онлайн-застосунків для підтримки освітнього процесу та розвитку комунікативних компетентностей учнів початкової школи.

Використання онлайн-застосунків має здійснюватися збалансовано, з урахуванням як переваг (підвищення мотивації, індивідуалізація, різноманітність форм роботи), так і викликів (технічні проблеми, обмеження живого спілкування, питання цифрової безпеки). Важливою умовою

ефективного використання онлайн-застосунків є підвищення цифрової компетентності вчителів, створення методичних рекомендацій, забезпечення технічної інфраструктури закладів освіти. Інтеграція онлайн-застосунків в освітній процес початкової школи відповідає вимогам Концепції Нової української школи, покращенню формування ключових компетентностей, зокрема комунікативної, інформаційно-цифрової, вміння вчитися впродовж життя.

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ОНЛАЙН-ЗАСТОСУНКІВ.

2.1. Педагогічні умови використання онлайн-застосунків в освітньому процесі початкової школи

Ефективність використання онлайн-застосунків для формування комунікативної компетентності молодших школярів значною мірою залежить від створення відповідних педагогічних умов, які забезпечують оптимальну інтеграцію цифрових інструментів в освітній процес. Існує чимало тлумачень терміна “педагогічна умова”. Дослідник А. Литвин трактує його так: “Педагогічні умови – комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини навчально-виховного процесу й особистісні параметри всіх його учасників”. [24] Дослідниця С. Кравець вказує: “Педагогічні умови є сукупністю внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечує високу результативність освітнього процесу і відповідають психолого-педагогічним критеріям оптимальності”. [19]

Ми під педагогічними умовами розуміємо сукупність взаємопов’язаних умов, факторів та заходів, що створюють сприятливе середовище для досягнення поставлених освітніх цілей. Проаналізувавши наявні дослідження та методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України з організації освітнього процесу в початковій школі з використанням цифрових технологій, ми визначили ключові педагогічні умови ефективного впровадження онлайн-застосунків у навчальну практику. [23]

Як зазначено в методичних рекомендаціях МОН України, вибір цифрової платформи для використання в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти підтверджує необхідність виваженого підходу до добору цифрових інструментів, із урахуванням технічних можливостей учителів та учнів.

Першою важливою умовою є методична готовність педагога до використання онлайн-застосунків. Вчитель має володіти не тільки технічними навичками роботи з цифровими платформами, а й розуміти їх дидактичний потенціал, уміти інтегрувати онлайн-застосунки в різні етапи уроку відповідно до поставлених навчальних завдань. Як показує досвід дистанційного навчання під час пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану, педагогічні працівники мають підвищити свою кваліфікацію щодо використання цифрових технологій в освітньому процесі. [49] Дослідження Н. Соколової та О. Павлик підтверджують, що практика використання онлайн-застосунків на уроках української мови в початковій школі вимагає від учителя сформованої цифрової компетентності та розуміння специфіки роботи з інтерактивними платформами. [34]

Другою умовою є раціональний добір онлайн-застосунків відповідно до освітніх цілей та вікових особливостей учнів. Потрібно виважено обирати електронні освітні ресурси, враховуючи їх дидактичну доцільність, технічну доступність, відповідність змістовній освітній програмі. Платформи WordWall, LearningApps, Kahoot! та IZZI мають різний функціональний та педагогічний потенціал: WordWall ефективний для створення різноманітних ігрових вправ, LearningApps дозволяє конструювати інтерактивні модулі різних типів, Kahoot! орієнтований на проведення вікторин у режимі реального часу, IZZI забезпечує роботу з мультимедійним контентом. Розуміння специфіки кожної платформи дозволяє педагогу оптимально використовувати свої можливості на різних етапах навчання.[30]

Третьою умовою є забезпечення технічної доступності онлайн-застосунків для всіх учасників освітнього процесу. Це передбачає наявність потрібного обладнання (комп'ютери, планшети, інтерактивні дошки тощо), стабільного інтернет-підключення, технічної підтримки. Для учнів, які не можуть брати участь у синхронному режимі взаємодії з важливих причин, потрібно забезпечити використання інших доступних засобів комунікації або організувати асинхронну роботу з навчальними матеріалами. Особливої

актуальності це питання набуло в умовах воєнного стану в Україні, коли відключення електроенергії та перебої в роботі інтернету стали звичними викликами для організації освітнього процесу.

Четвертою умовою є дотримання санітарно-гігієнічних норм використання цифрових пристроїв. Згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01 серпня 2022 року №1371, встановлено чіткі вимоги щодо тривалості онлайн-уроків для школярів різного віку. Важливо повторювати та підтримувати безпечну правильну роботу з комп'ютером, пам'ятати про втому очей, напруги тіла під час сидіння. Рациональний розподіл часу роботи з цифровими пристроями, використання різних видів діяльності, використання динамічних пауз є необхідними елементами здоров'язбережувального підходу. [40]

П'ятою умовою є формування цифрової безпеки та культури користування інтернет-ресурсами. За умови використання дистанційної або змішаної форми навчання потрібно приділити увагу навчанню учнів безпеці в інтернеті. Доцільно обговорити з батьками можливості використання контент-фільтрів, щоб пошук інформації в інтернеті був безпечним, його зміст відповідав віковим можливостям сприйняття. Батьки повинні розуміти освітній потенціал онлайн-застосунків, підтримувати їх використання. Водночас важливо узгоджувати з батьками питання часу роботи дітей із цифровими пристроями, контролювати їхню діяльність у мережі, забезпечувати безпечне цифрове середовище вдома. Формування мережевого етикету, культури спілкування в цифровому середовищі є важливим складником вихованням сучасного учня.

Важливою умовою є створення ситуацій, що стимулюють комунікативну взаємодію під час роботи з онлайн-застосунками. Цифрові інструменти не гарантують розвиток комунікативної компетентності – потрібна цілеспрямована організація колективних форм роботи, парної та групової взаємодії, обговорення результатів, взаємного оцінювання. Учитель має моделювати такі навчальні ситуації, які вимагають від учнів активної вербальної комунікації,

узгодження позицій, аргументації власних думок, ухвалення спільних рішень. [28]

Ще однією не менш важливою умовою є забезпечення диференціації та індивідуалізації навчання за допомогою онлайн-застосунків. Цифрові платформи надають широкі можливості для врахування індивідуальних особливостей учнів: можна створювати завдання різного рівня складності, дозволяти дітям працювати у власному темпі, надавати індивідуальний зворотний зв'язок. Це особливо важливо для дітей із особливими освітніми потребами, для яких онлайн-застосунки можуть стати інструментом подолання навчальних труднощів та соціалізації.

Суттєвою умовою є педагогічний супровід роботи учнів з онлайн-застосунками. Вчитель не просто надає учням доступ до цифрових ресурсів, а організовує, направляє, підтримує їхню діяльність, надає зворотний зв'язок, коригує помилки, заохочує успіхи. Педагогічний супровід забезпечує формування також в учнів навичок самоорганізації, самоконтролю, критичного мислення, уміння працювати зі знаннями, що є кількістю компонентів цифрової грамотності.

Основним фактором є рефлексія педагогічного досвіду використання онлайн-застосунків та його вдосконалення. Вчитель має аналізувати ефективність застосування різних цифрових інструментів, виявляти найбільш успішні практики, коригувати методичні підходи з результатів отриманих результатів. Обмін досвідом з колегами, участь у професійних спільнотах, самоосвіта у сфері цифрових технологій сприяють підвищенню якості використання онлайн-застосунків в освітньому процесі.

Важливо підкреслити, що виділені педагогічні умови є взаємопов'язаними та взаємодоповнюваними. Ефективність використання онлайн-застосунків досягається лише для комплексної реалізації всіх визначених умов. Як показали наявні дослідження, систематичне використання онлайн-застосунків, за дотримання зазначених педагогічних умов, забезпечує значущість позитивних результатів у формуванні комунікативної

компетентності молодших школярів, підвищеної якості та міцності знань, формуванні внутрішньої навчальної мотивації.

2.2. Методика експериментального дослідження.

Експериментальне дослідження з формування комунікативної компетентності учнів початкових класів за допомогою онлайн-застосунків передбачало розроблення та впровадження комплексної методичної діагностики, що ґрунтується на поєднанні якісних і кількісних методик педагогічного дослідження. Методологічну основу експерименту становили діяльний, компетентнісний та особистісно орієнтований підхід до організації освітнього процесу в початковій школі.

Експериментальне дослідження здійснено на базі Острозького ліцею №3 Острозької міської ради Рівненської області в період 2024–2025 н.р. Експериментальну вибірку склали учні третього класу в кількості 18 осіб. Специфіка дослідження полягала в порівняльному аналізі ефективності створення навчального матеріалу та формування комунікативної компетентності в межах одного класу під час використання традиційних методів навчання та інноваційних підходів з інтеграцією онлайн-застосунків WordWall, LearningApps, Kahoot! та IZZI.

Методологічною особливістю дослідження стало застосування принципу внутрішньогрупового порівняння, за якого одні й самі ті учні були учасниками різних педагогічних умов: на початковому етапі експерименту вони засвоювали навчальний матеріал традиційними методами без використання цифрових інструментів, а на наступному етапі – із систематичним застосуванням інтерактивних онлайн-платформ. Такий формат дослідження дозволяє нівелювати вплив індивідуальних особливостей учнів, їхнього попереднього навчального досвіду, соціально-психологічних характеристик класу на результат експерименту, запобігаючи порівнянню результатів у межах однієї й тієї самої групи респондентів.

Для забезпечення валідності порівняльного аналізу було обрано навчальний матеріал з української мови, що характеризується подібним рівнем складності та обсягом інформації для засвоєння. На першому етапі експерименту учні вивчали тему "Іменник" із використанням традиційних методів навчання: пояснення вчителя, робота з підручником, виконання вправ у зошитах, фронтальне опитування. Педагогічний процес було побудовано за класичною схемою з перевагою репродуктивних методів, орієнтованих на запам'ятовування та відтворення інформації. На другому етапі експерименту відбувалося вивчення теми «Прикметник» із систематичним використанням онлайн-застосунків, що забезпечувало інтерактивність, візуалізацію навчального матеріалу, ігрові елементи, миттєвий зворотний зв'язок та можливості для групової взаємодії.

Для визначення рівня сформованості комунікативної компетентності молодших школярів та оцінювання ефективності використання онлайн-застосунків в освітньому процесі було застосовано валідний діагностичний інструментарій, апробований у вітчизняній та зарубіжній педагогічній практиці. Комплексний характер діагностики зумовлений багатокомпонентною структурою комунікативної компетентності, яка охоплює когнітивний, операційно-діяльнісний, мотиваційний та рефлексивний компоненти.

Визначальним інструментом дослідження стала **методика виявлення комунікативних умінь і навичок молодших школярів** (Додаток А), яка дозволяє здійснити всебічний аналіз основних комунікативних умінь молодших школярів. Ця методика передбачає визначення рівня сформованості потреб і прагнень учнів спілкуватися з однолітками, діагностику таких параметрів, як уміння ініціювати та підтримувати комунікативний контакт, здатність активно слухати співрозмовника, висловлювати та аргументувати власну позицію. Під час проходження опитування учням були запропоновані твердження, на які вони мали дати позитивну чи негативну відповідь.

Важливим елементом діагностичного комплексу є проєктивна **методика "Рукавички"**, яку розробив Г.О. Цукерман (Додаток Б), її застосовують для оцінювання сформованості комунікативних дій у процесі організації спільної діяльності. Мета методики полягає в тому, що вона проходить у формі гри, дітям потрібно вирізати з паперу рукавички з різними незафарбованими візерунками. Важливо, щоб кількість рукавичок має відповідати кількості учасників. Діти, які сидять парами, дають кожному по одному зображенню рукавички та просять прикрасити їх однаково, тобто так, щоб вони утворили пару рукавичок. Аналіз результатів виконання завдань відбувався за критеріями продуктивності спільної діяльності, сформованості умінь домовлятися та приходити до спільного рішення, за допомогою взаємного контролю за діями партнера, а також емоційного ставлення дітей до процесу колективної взаємодії.

Для діагностики мовленнєво-мотиваційного компонента комунікативної компетентності застосовувався **метод систематичного педагогічного спостереження** за поведінкою учнів у різноманітних комунікативних ситуаціях. Педагогічне спостереження є одним із основних емпіричних методів психолого-педагогічного дослідження, що передбачає цілеспрямоване, планомірне, систематичне сприйняття та фіксацію проявів поведінки та діяльності молодших школярів. [44] Специфіка застосування методу спостереження у межах цього дослідження полягала в цілеспрямованості на виявлення зовнішніх проявів внутрішньої мотивації учнів до комунікативної взаємодії з однолітками. [48]

Спостереження відбувалося як під час уроків (у процесі опитування, парної та групової роботи, виконання інтерактивних завдань), так і в позаурочний час (під час перерв, позакласних заходів, неформального спілкування). Об'єктами спостереження були: мовлення учнів, ініціативність учнів у встановлених комунікативних контактах (хто першим звертається до однокласників, пропонує спільну діяльність, запрошує до гри чи обговорення); активність участі в групових формах роботи (чи хочеться брати участь у взаємодії, чи намагається уникнути спілкування, чи потребує спілкування з

учителем); емоційне забарвлення комунікативної поведінки (позитивні емоції під час спілкування, ентузіазм, зацікавленість або байдужість, напруженість, дискомфорт); стійкість комунікативної активності (чи спілкується постійно, ситуативно або уникає контактів); прискіпливість у виборі партнерів для спілкування (спілкується з усіма однаково або лише з окремими друзями). [21]

Результати спостереження зафіксовано у спеціально розробленому протоколі спостережень, де було відзначено конкретні прояви комунікативної поведінки з коротким описом ситуації. Системний характер спостережень протягом тривалого періоду дозволив отримати достовірну картину комунікативної мотивації, нівелювати вплив ситуативних факторів, виявити стійкі тенденції. Зразок одного з протоколу продемонстровано у Додатку Г.

На основі зібраних даних спостережень у кожного з учнів виявлено один із трьох рівнів комунікативної мотивації:

- високий рівень характеризувався стійким інтересом до спілкування з однолітками, виявленим у систематичній ініціативності встановлення контактів, активній участі у всіх формах групової взаємодії, позитивному емоційному ставленні до комунікативних ситуацій, готовності спілкуватися з іншими партнерами;

- середній рівень виявився в ситуативній мотивації до спілкування, коли учень залучався у взаємодію переважно за зовнішнього стимулювання (пропозиція вчителя, запрошення активних однокласників), виявляв вибірковість у партнерах, емоційне ставлення залежало від конкретної ситуації;

- низький рівень характеризувався уникненням комунікативних ситуацій, пасивністю або відмовою від групової форми роботи, перевагою індивідуальної, негативним емоційним забарвленням спілкування або байдужістю до нього.

Для діагностики рефлексивного компонента комунікативної компетентності застосовано **метод бесіди** (Додаток В). Бесіда як метод психолого-педагогічного дослідження передбачає отримання інформації про певне педагогічне явище. [7] Бесіда – це організований вербальний контакт

дослідника з респондентами для отримання інформації про їхні думки, судження, оцінки, ставлення до певних явищ. У контексті цього дослідження бесіда була спрямована на виявлення здатності учнів до усвідомленого аналізу власної комунікативної поведінки, оцінювання її ефективності, розуміння причин успіхів і невдач у спілкуванні, формулювання способів покращення комунікативної взаємодії. [7]

Бесіди було проведено після виконання учнями спільних завдань (методика «Рукавички», парна робота на уроках, групові проєкти), коли комунікативний досвід був актуальним і яскраво представленим у свідомості дітей. Така організація бесіди забезпечувала отримання рефлексивних суджень, заснованих на конкретному досвіді взаємодії, а не абстрактних міркувань про спілкування взагалі.

Структура бесіди містила послідовність запитань, спрямованих на різні аспекти рефлексії комунікативного досвіду. Спочатку учням було запропоновано оцінити загальний результат спільної діяльності, далі запитання стосувалися процесу взаємодії. Окрема група запитань була спрямована на усвідомлення власного зовнішнього середовища та ролі в спільній діяльності. Завершальні запитання стосувалися проєктування майбутньої взаємодії.

Характер відповідей учнів було проаналізовано за кількома параметрами: розгорнутість відповідей (односкладні формальні відповіді "Нормально", "Добре" або розгорнуті судження з конкретними прикладами); глибина рефлексії (оцінка лише результату або аналіз процесу взаємодії); локус контролю (приписування відповідальності зовнішнім факторам "Він не слухав" або усвідомлення власної ролі "Я не пояснив достатньо чітко"); конструктивність (фокус на проблемах та взаємних звинуваченнях або на пошук шляхів покращення); емоційне забарвлення (позитивне, нейтральне чи негативне ставлення до досвіду спільної роботи).

На основі аналізу відповідей учнів у бесідах визначався рівень сформованості рефлексивного компонента комунікативної компетентності. Високий рівень характеризувався здатністю дати розгорнуту оцінку як

результату, так і в процесі взаємодії, усвідомити власний внесок та партнера, адекватно визначити роль причин труднощів у спілкуванні, запропонувати конкретні способи покращення взаємодії. Середній рівень виявлений у здатності до рефлексії за умов цілеспрямованої підтримки педагога через навідні запитання, частковому усвідомленні окремих аспектів комунікативного досвіду, переважно помітних оцінках без глибокого аналізу. Низький рівень характеризувався нездатністю аналізувати комунікативну поведінку навіть за допомогою дорослого, формальними односкладними відповідями, екстернальним локусом контролю (звинувачення партнера).

Для виявлення суб'єктивного сприйняття учнями різних форм організації освітнього процесу, їхньої мотивації до навчальної діяльності, емоційного ставлення до використання традиційних та інноваційних методів навчання було розроблено спеціальну анкету "Моє ставлення до уроків" (Додаток Г). Анкета складається з десяти запитань, сформульованих доступною мовою для молодших школярів, та вибір варіантів відповідей у вигляді смайликів або простих тверджень «так», «ні», «не знаю». Індивідуальні опитування анкети спрямовані на виявлення рівня цікавості учнів уроками з використанням онлайн-застосунків, оцінку комфортності такої форми роботи, усвідомлення власних навчальних досягнень, бажання продовжувати навчання з використанням цифрових інструментів.

Анкетування проводилося двічі: після завершення вивчення теми «Іменник» традиційними методами (з адаптованими питаннями для виявлення загального ставлення до уроків) та після завершення вивчення теми «Прикметник» із використанням онлайн-застосунків. Порівняльний аналіз результатів анкетування дозволяє визначити динаміку мотивації учнів, їхнє емоційне ставлення до навчальної діяльності, суб'єктивної оцінки ефективності різних форм організації освітнього процесу.

Для об'єктивного оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу на різних етапах експерименту були проведені контрольні роботи однакового рівня складності після завершення вивчення кожної теми. Контрольні роботи містили

завдання на перевірку теоретичних знань, практичних умінь із застосуванням граматичних правил, творчі завдання. Результати контрольних робіт було аналізовано за критеріями повноти й правильності виконання завдань, самостійної роботи, часу виконання.

Окрім того, застосовано методи додаткового контролю через два тижні та через місяць після завершення вивчення тем для виявлення рівня довготривалого запам'ятовування навчальної інформації. Учням було запропоновано нескладні завдання на відтворення основних понять, правил, змінення їх у нових ситуаціях. Порівняльний аналіз результатів додаткового контролю дозволяє виявити, який підхід до організації навчання забезпечує більш міцне засвоєння знань та формування стійких умінь.

Експериментальне дослідження було проведено в трьох етапах, що є відмінністю класичного структурного педагогічного експерименту. На констатувальному етапі було проведено первинну діагностику вихідного рівня сформованості комунікативної компетентності учнів із використанням комплексної діагностичної методики. Результати констатованого зрізу дозволили виявити типові труднощі молодших школярів у сфері комунікативної взаємодії, застосувати базовий рівень комунікативного розвитку класу.

Формувальний етап експерименту перед реалізацією двох наступних фаз: на першій фазі учні вивчали тему "Іменник" із використанням традиційних методів навчання без застосування цифрових інструментів. Педагогічний процес було побудовано з перевагою пояснювально-ілюстративних та репродуктивних методів, фронтальних форм організації навчальної діяльності. На другій фазі формувального етапу в процесі вивчення теми "Прикметник" було систематично інтегровано онлайн-застосунки WordWall, LearningApps, Kahoot! та IZZI, що забезпечувало створення інтерактивного освітнього середовища, орієнтованого на розвиток комунікативної компетентності молодших школярів.

Використання зазначених цифрових інструментів було інтегровано в структуру уроків на різних етапах: актуалізація опорних знань, вивчення нового

матеріалу, закріплення, контроль. Платформу WordWall застосовано для створення інтерактивних вправ різних типів (вікторини, знайди пару, сортування, кросворди), що забезпечувало ігрову форму опрацювання навчального матеріалу та стимулювало активну взаємодію між учнями. LearningApps використано для організації парної та групової роботи над виконанням вправ, що вимагало інтенсивної комунікації, узгодження ідей, розподілу функцій. Kahoot! застосовано для проведення інтерактивних вікторин, що створювали систему змагання, такі завдання стимулювали обговорення відповідей, аргументацію власної позиції. IZZI використано для роботи з мультимедійним контентом, що розвивало уміння інтерпретувати інформацію різних форматів та створювати власні цифрові повідомлення.

Контрольний етап експериментального дослідження передбачав проведення підсумкової діагностики рівня сформованості комунікативної компетентності учнів із використанням того ж комплексу діагностичних методик, які застосовували на констатувальному етапі. Порівняльний аналіз результатів первинної та підсумкової діагностики дозволяє виявити динаміку розвитку комунікативної компетентності, ефективність застосування використання онлайн-застосунків WordWall, LearningApps, Kahoot! та IZZI як засобів формування комунікативної компетентності молодших школярів. Додатково було проведено порівняльний аналіз результатів засвоєння навчального матеріалу з теми "Іменник" та "Прикметник", що дозволило оцінити вплив онлайн-застосунків на якість та міцність знань учнів.

Отже, розроблена методика експериментального дослідження характеризується комплексністю діагностичного інструментарію, послідовністю етапів, валідністю та надійністю використаних методик, оригінальним дизайном дослідження з внутрішньогруповим порівнянням, що забезпечує достовірність отриманих емпіричних даних та можливість їх представлення в якісній та кількісній формах.

2.3. Діагностика рівня сформованості комунікативної компетентності учнів початкових класів.

Первинна діагностика комунікативної компетентності здійснювалася до початку вивчення теми "Іменник" традиційними методами навчання. Метою констатувального етапу було визначення базового рівня розвитку комунікативних умінь учнів, виявлення їхніх сильних сторін та типових труднощів у сфері міжособистісної взаємодії, що дозволило б надалі коректно оцінити динаміку комунікативного розвитку та вплив онлайн-застосунків на формування комунікативної компетентності.

Діагностування рівня сформованості комунікативної компетентності здійснювалося за чотирма структурними компонентами: когнітивним, операційно-діяльнісним, мовленнєво-мотиваційним та рефлексивним. Для кожного компонента було визначено систему критеріїв та показників, що дозволило здійснити багатоаспектний аналіз комунікативного розвитку молодших школярів.

Когнітивний компонент комунікативної компетентності діагностувався за методикою виявлення комунікативних умінь і навичок молодших школярів. Учням було запропоновано твердження, на які вони мали дати позитивну чи негативну відповідь. За результатами опитування було встановлено, що лише 4 учні класу (22,2%) демонструють високий рівень сформованості комунікативних умінь і навичок, набравши 29 і більше балів. Ці діти виявляли сформовані потреби та прагнення спілкуватися з однолітками, розуміння важливості комунікації, усвідомлення різноманітності комунікативних ситуацій.

Середній рівень когнітивного компонента, що характеризується частковим розумінням норм спілкування та ситуативним бажанням вступати у комунікативну взаємодію, був виявлений у 9 учнів (50,0%), які набрали 27–28 балів. Ці діти загалом розуміють важливість спілкування з однолітками, однак не завжди виявляють ініціативу у встановленні контактів, можуть уникати певних комунікативних ситуацій.

Низький рівень когнітивного компонента, що виявляється у слабко вираженій потребі спілкуватися, обмеженому розумінні важливості комунікативної взаємодії, продемонстрували 5 учнів (27,8%), які набрали менше 26 балів. Ці діти часто надавали перевагу індивідуальній роботі, уникали групових форм діяльності, мали труднощі у встановленні контактів з однокласниками.

Операційно-діяльнісний компонент комунікативної компетентності, що охоплює практичні уміння здійснювати ефективну комунікативну взаємодію, діагностували за допомогою методики "Рукавички" Г.О. Цукермана. Учням, які сиділи парами, було запропоновано вирізати з паперу рукавички з різними незафарбованими візерунками та прикрасити їх однаково, щоб утворити пару. Результати виконання завдання аналізувалися за критеріями продуктивності спільної діяльності, сформованості умінь домовлятися та приходити до спільного рішення, взаємного контролю за діями партнера, емоційного ставлення дітей до процесу колективної взаємодії.

Високий рівень уміння узгоджувати дії у процесі спільної діяльності продемонстрували лише 3 учні класу (16,7%). Рукавички цих дітей були прикрашені однаково або дуже схожим візерунком. Учні активно обговорювали можливий варіант узору, доходили згоди щодо способу розфарбовування, порівнювали способи дії і координували ними, роблячи спільні дії, стежили за реалізацією прийнятого задуму. Під час виконання завдання вони використовували конструктивні фрази: "Зробімо так...", "А що ти думаєш про...?", "Може, спробуємо цей колір?".

Середній рівень операційно-діялісного компонента виявили 9 учнів (50,0%). У візерунках на їхніх рукавичках спостерігалася часткова схожість – окремі ознаки (колір або форма деяких деталей) збігалися, але були й помітні відмінності. Для цих дітей характерною була потреба в організованій допомозі педагога, наявність труднощів у процесі узгодження різних позицій, епізодичні суперечки під час виконання спільних завдань. Втручання вчителя з питаннями

"Чи ви домовилися?", "Що думає твій партнер?" допомагало налагодити конструктивну взаємодію.

Низький рівень практичних комунікативних умінь продемонстрували 6 учнів (33,3%), у візерунках на рукавичках яких чітко спостерігалися відмінності або взагалі не було подібності. Ці діти не намагалися домовитися, кожен наполягав на своєму варіанті, виявляли неспроможність врахувати думку партнера. У деяких парах спостерігалось ігнорування один одного, відмова від співпраці, пасивна реакція на пропозиції одне одного, виконання завдання кожним окремо без узгодження.

Систематичне **спостереження** за мовленнєвою поведінкою учнів дозволило виявити якісні характеристики усного мовлення молодших школярів як інструмента комунікативної взаємодії.

Високий рівень розвитку мовленнєвих умінь, що характеризується достатнім словниковим запасом, граматичною правильністю, зв'язністю та логічністю висловлювань, виразністю мовлення, продемонстрували 4 учні класу (22,2%). Ці діти легко формулювали розгорнуті відповіді, використовували різноманітну лексику, правильно будували речення, їхнє мовлення було інтонаційно виразним.

Середній рівень, за якого спостерігалися окремі лексичні та граматичні недоліки, недостатня зв'язність мовлення, обмежена виразність, виявили 9 учнів (50,0%). Типовими проблемами були: використання обмеженого набору слів, повтори, паузи-гезитації ("е-е-е", "ну-у-у"), порушення узгодження слів у реченні, монотонна інтонація.

Низький рівень мовленнєвого розвитку, що проявлявся у бідності словникового запасу, численних граматичних помилках, фрагментарності висловлювань, продемонстрували 5 учнів (27,8%). Ці діти мали значні труднощі з формулюванням думок, їхні відповіді були короткими, часто незакінченими, спостерігалися діалектні вкраплення.

Мотиваційний компонент комунікативної компетентності ми діагностували через спостереження за активністю учнів у комунікативних ситуаціях та через аналіз їхньої ініціативності у встановленні контактів.

Високий рівень комунікативної мотивації, що виявляється у стійкому інтересі до спілкування, ініціативності у встановленні контактів, позитивному емоційному ставленні до комунікативної взаємодії, продемонстрували 5 учнів класу (27,8%). Ці діти охоче брали участь у групових формах роботи, самостійно ініціювали спілкування з однокласниками, виявляли зацікавленість у співпраці.

Середній рівень, для якого характерна ситуативна мотивація до спілкування, залежність комунікативної активності від зовнішніх стимулів, виборі партнерів для взаємодії, виявили 8 учнів (44,4%). Ці діти доєднувалися до взаємодії переважно за ініціативою вчителя або активних однокласників, спілкувалися переважно з близькими друзями.

Низький рівень комунікативної мотивації, пов'язаний з уникненням комунікативних ситуацій, переважанням негативних емоцій у процесі спілкування, продемонстрували 5 учнів (27,8%). Ці школярі намагалися працювати самостійно, неохоче вступали у взаємодію з однокласниками, під час групової роботи були пасивними або дистанціювалися від спільної діяльності.

Рефлексивний компонент комунікативної компетентності, що передбачає здатність аналізувати власну комунікативну поведінку, оцінювати її ефективність та вносити корективи, діагностовано через бесіди з учнями після виконання спільних завдань та аналіз їхніх самооцінних суджень.

Високий рівень рефлексивності, за якого учні здатні адекватно оцінити власний внесок у спільну діяльність, усвідомити причини комунікативних невдач, сформулювати можливості покращення взаємодії, виявили лише 2 учні класу (11,1%). На запитання "Як ви працювали разом?" ці діти давали розгорнуті відповіді: "Спочатку ми не могли домовитися, бо кожен хотів по-своєму, а потім я запропонував зробити інакше і ми погодилися", "Ми добре попрацювали, бо слухали одне одного".

Середній рівень, що характеризується частковою здатністю до рефлексії комунікативного досвіду за умови цілеспрямованої підтримки педагога, продемонстрували 9 учнів (50,0%). Ці діти могли оцінити результат спільної роботи ("Вийшло гарно" / "Не дуже вийшло"), але мали труднощі з аналізом процесу взаємодії. За допомогою навідних запитань учителя вони могли усвідомити окремі аспекти комунікації.

Низький рівень рефлексивності виявили 7 учнів (38,9%), які не могли проаналізувати власну комунікативну поведінку навіть за допомогою педагога, їхні відповіді були формальними ("Нормально", "Не знаю") або зосереджувалися на зовнішніх аспектах ("Марічка все неправильно робила", "Мені не дали фломастер").

Інтегральна оцінка рівня сформованості комунікативної компетентності, здійснена на основі узагальнення показників за всіма компонентами та критеріями, засвідчила, що високий рівень комунікативної компетентності демонструють 3 учні класу (16,7%). Ці діти характеризуються сформованими комунікативними вміннями, розвиненими практичними навичками організовувати ефективну взаємодію, високою мотивацією до спілкування, здатністю до рефлексії комунікативного досвіду. Вони легко встановлюють контакти з однолітками, виявляють ініціативність у спілкуванні, конструктивно вирішують конфліктні ситуації, враховують позицію співрозмовника.

Середній рівень комунікативної компетентності виявили 9 учнів класу (50,0%). Для цих школярів характерними є достатні, але не систематизовані знання про комунікативні норми, сформовані на рівні елементарних операцій практичні комунікативні уміння, ситуативна мотивація до спілкування, часткова здатність до рефлексії за умови педагогічної підтримки. Вони можуть ефективно взаємодіяти у знайомих комунікативних ситуаціях, однак відчують труднощі в нових, нестандартних умовах спілкування.

Низький рівень комунікативної компетентності продемонстрували 6 учнів класу (33,3%). Ці діти мають недостатньо виражену потребу у спілкуванні, не володіють достатнім рівнем комунікативних умінь, виявляють низьку

мотивацію до спілкування або уникають комунікативних ситуацій, не здатні до адекватної рефлексії власної комунікативної поведінки. У них спостерігаються стійкі труднощі у встановленні контактів, підтриманні діалогу, вирішенні конфліктних ситуацій.

Якісний аналіз результатів констатувального етапу дозволив виявити типові труднощі молодших школярів у сфері комунікативної взаємодії. Найбільш поширеними проблемами виявилися: недостатня сформованість уміння активного слухання, що проявляється у перебиванні співрозмовника (спостерігалось у 13 учнів, 72,2%), нездатності утримувати увагу на його висловлюваннях; труднощі у формулюванні чітких, зрозумілих повідомлень, що призводить до комунікативних непорозумінь (виявлено у 11 учнів, 61,1%); обмежений репертуар конструктивних стратегій вирішення конфліктних ситуацій (переважання агресивних або пасивних стратегій у 15 учнів, 83,3%); недостатній розвиток емпатії та здатності враховувати позицію партнера (спостерігалось у 12 учнів, 66,7%); слабка сформованість рефлексивних умінь, що ускладнює усвідомлення власних комунікативних помилок (виявлено у 16 учнів, 88,9%).

Вивчення теми "Іменник" традиційними методами тривало три тижні та охоплювало 9 уроків. [14] Навчальний процес будувався за класичною схемою: пояснення вчителя з використанням таблиць і схем на дошці, читання правил із підручника, усне виконання вправ з коментуванням, письмові вправи в зошитах, опитування. Під час уроків переважали фронтальні форми роботи, парну та групову роботу було використано епізодично. [13] Спостереження за навчальною діяльністю учнів засвідчило, що 11 учнів (61,1%) потребували неодноразового повторення правил для їх засвоєння, 7 учнів (38,9%) мали труднощі з визначенням роду іменників, 9 учнів (50,0%) допускали помилки у визначенні відмінків іменника. Комунікативна активність учнів під час уроків була невисокою: лише 5 учнів (27,8%) систематично брали участь в усному опитуванні, решта відповідали переважно за викликом учителя.

Контрольна робота після завершення вивчення теми "Іменник" показала такі результати: високий рівень засвоєння (90-100% правильно виконаних завдань) продемонстрували 4 учні (22,2%), достатній рівень (75-89%) – 8 учнів (44,4%), середній рівень (60-74%) – 4 учні (22,2%), низький рівень (менше 60%) – 2 учні (11,1%). Найбільше труднощів викликали завдання на визначення відмінка іменника та утворення форм множини.

Через два тижні після завершення вивчення теми було проведено ще один контроль у формі самостійної роботи. Результати засвідчили суттєве погіршення показників: високий рівень зберегли лише 2 учні (11,1%), достатній рівень – 6 учнів (33,3%), середній рівень – 6 учнів (33,3%), низький рівень – 4 учні (22,2%). Це свідчить про недостатню міцність засвоєних знань та необхідність пошуку більш ефективних методів навчання.

Додатково було проведено первинне анкетування за опитувальником "Моє ставлення до уроків" з адаптованими питаннями для виявлення загального емоційного ставлення учнів до навчальної діяльності, їхньої мотивації, комфортності на уроках. Результати засвідчили, що 7 учнів (38,9%) відчують високий рівень зацікавленості уроками, 7 учнів (38,9%) демонструють середній рівень мотивації, а 4 учні (22,2%) виявляють низьку зацікавленість навчальною діяльністю. На питання про те, які уроки подобаються більше, 12 учнів (66,7%) відповіли, що хотіли б більше цікавих завдань та ігор на уроках, що засвідчує потенційну готовність до сприйняття інноваційних форм організації навчальної діяльності.

Отримані діагностичні дані констатувального етапу та результати вивчення теми "Іменник" традиційними методами засвідчили необхідність цілеспрямованої педагогічної роботи з формування комунікативної компетентності молодших школярів та актуалізували потребу у впровадженні інноваційних педагогічних засобів, здатних підвищити ефективність освітнього процесу, активізувати комунікативну взаємодію учнів, забезпечити більш міцне засвоєння знань. Саме тому на наступному етапі експерименту в освітній

процес було інтегровано систему роботи з використанням онлайн-застосунків WordWall, LearningApps, Kahoot! та IZZI під час вивчення теми "Прикметник".

Формувальний етап експерименту розпочався з вивчення теми "Прикметник" з систематичним використанням онлайн-застосунків. Навчальний процес тривав також три тижні та охопив 9 уроків, що забезпечувало рівність умов експерименту. На відміну від попереднього етапу, структура уроків передбачала інтеграцію цифрових інструментів на різних етапах: для актуалізації опорних знань використовувалися інтерактивні вікторини на платформі Kahoot!, для вивчення нового матеріалу – мультимедійні презентації та інтерактивні вправи WordWall, для закріплення – завдання на LearningApps, для контролю – тести та ігри на IZZI.

Якісні спостереження за навчальною діяльністю учнів під час вивчення теми "Прикметник" із використанням онлайн-застосунків засвідчили суттєві зміни в комунікативній поведінці. Робота з інтерактивними завданнями природно стимулювала вербальну комунікацію: учні обговорювали варіанти відповідей (спостерігалось у 15 учнів, 83,3%), радилися один з одним (14 учнів, 77,8%), коментували свої дії (15 учнів, 83,3%), радісно реагували на правильні відповіді однокласників (16 учнів, 88,9%). Під час роботи з Kahoot! у класі панувала атмосфера азарту та захопленості: діти активно обговорювали складні питання, аргументували свій вибір, підтримували один одного.

Особливо продуктивною виявилася робота з LearningApps, коли учні в парах виконували інтерактивні вправи та обговорювали складні випадки вживання прикметників. Ця діяльність вимагала інтенсивної комунікації: узгодження варіантів відповідей, обговорення правил, взаємної перевірки. Усі 18 учнів (100%) були залучені до активної взаємодії, навіть ті, хто раніше уникав спілкування. Спостереження засвідчили якісні зміни в комунікативній поведінці учнів із низьким рівнем комунікативної компетентності: вони почали активніше вступати у діалог, висловлювати власні ідеї, хоча й потребували часткової підтримки педагога.

Використання WordWall для створення різноманітних інтерактивних ігор (відповідники, сортування, вікторини, кросворди) забезпечувало багаторазове повторення навчального матеріалу в ігровій формі, що сприяло міцному засвоєнню знань. Учні з великим ентузіазмом виконували завдання, змагалися за кращий результат, при цьому активно спілкуючись та підтримуючи одне одного. Платформа IZZI з її мультимедійними можливостями дозволила урізноманітнити форми роботи з текстом, розвивати вміння інтерпретувати інформацію різних форматів.

Контрольна робота після завершення вивчення теми "Прикметник" показала значно кращі результати порівняно з темою "Іменник":

- високий рівень засвоєння (90-100% правильно виконаних завдань) продемонстрували 8 учнів (44,4%), що на 22,2% більше, ніж після вивчення іменника;
- достатній рівень (75-89%) – 9 учнів (50,0%), що на 5,6% більше;
- середній рівень (60-74%) – 1 учень (5,6%), що на 16,6% менше;
- низький рівень (менше 60%) не показав жоден учень, тоді як після вивчення іменника низький рівень мали 2 учні (11,1%).

Особливим показником є те, що завдання на визначення роду прикметника та встановлення зв'язків між прикметниками з іменниками, які за складністю (порівняно з іменником) – важчі, були виконані значно успішніше.

Через два тижні після завершення вивчення теми "Прикметник" повторний контроль засвідчив суттєву різницю у міцності засвоєння знань. Високий рівень зберегли 6 учнів (33,3%), що на 22,2% більше, ніж після вивчення іменника; достатній рівень – 8 учнів (44,4%), що на 11,1% більше; середній рівень – 3 учні (16,7%), що на 16,6% менше; низький рівень – лише 1 учень (5,6%), що на 16,6% менше порівняно з результатами повторного контролю після вивчення іменника. Ці дані переконливо свідчать, що використання онлайн-застосунків забезпечує не лише краще первинне засвоєння навчального матеріалу, а й значно міцніше його утримання в довготривалій пам'яті.

Анкетування учнів після завершення вивчення теми "Прикметник" із використанням опитувальника "Моє ставлення до уроків" дало надзвичайно показові результати. На питання "Чи цікавіше тобі на уроках, коли ми використовуємо комп'ютерні програми (WordWall, Kahoot, LearningApps, IZZI)?" позитивно відповіли 16 учнів (88,9%), обравши смайлик "Так, набагато цікавіше". Лише 2 учні (11,1%) відповіли "Однаково", і жоден учень не обрав варіант "Ні, нецікаво". Ці результати суттєво контрастують з даними попереднього анкетування, коли високий рівень зацікавленості традиційними уроками демонстрували лише 38,9% учнів.

На запитання "Чи легше тобі запам'ятовувати правила та слова, коли ми граємо в інтерактивні ігри на комп'ютері?" 15 учнів (83,3%) відповіли "Так, набагато легше запам'ятовую", 3 учні (16,7%) обрали варіант "Однаково", і жоден учень не вказав, що важче. Порівняння цих даних із результатами після вивчення іменника (коли лише 33,3% учнів зазначили, що легко запам'ятовували матеріал) підтверджує ефективність онлайн-застосунків для забезпечення міцного засвоєння знань.

Особливо показовими є результати відповідей на питання "Чи подобається тобі працювати в парах або групах на уроках із онлайн-застосунками?". Позитивно відповіли 14 учнів (77,8%), варіант "Не дуже" обрали 3 учні (16,7%), негативно відповів лише 1 учень (5,6%). Це свідчить про те, що інтерактивні цифрові інструменти створюють комфортне середовище для комунікативної взаємодії навіть для тих учнів, які раніше уникали спілкування або відчували труднощі у груповій роботі.

На запитання "Чи легко тобі спілкуватися з однокласниками під час виконання завдань на комп'ютері/планшеті?" 13 учнів (72,2%) відповіли "Так, легко", 5 учнів (27,8%) обрали варіант "Інколи важко", і жоден учень не відповів "Важко". Якісний аналіз цих даних у поєднанні з результатами педагогічного спостереження дозволяє стверджувати, що онлайн-застосунки є своєрідними медіаторами комунікації, знижуючи психологічні бар'єри у спілкуванні, створюючи природні ситуації для обговорення, аргументації, взаємодопомоги.

Відповіді на запитання "Які уроки тобі більше подобаються?" розподілилися так: варіант "Уроки з онлайн-іграми та застосунками" обрали 12 учнів (66,7%), варіант "Коли є і книга, і комп'ютер" – 6 учнів (33,3%), жоден учень не обрав варіант "Уроки з книгою і зошитом". Ці результати засвідчують високу привабливість інтерактивних цифрових інструментів для молодших школярів та їхню готовність працювати у змішаному форматі.

На запитання "Чи хочеш ти, щоб на уроках частіше використовували комп'ютерні програми?" 17 учнів (94,4%) відповіли "Так, дуже хочу", і лише 1 учень (5,6%) обрав варіант "Мені однаково". Відповіді на запитання "Коли тобі легше відповідати: біля дошки чи через комп'ютерну гру?" розподілилися так: "Через комп'ютерну гру" – 13 учнів (72,2%), "Однаково" – 4 учні (22,2%), "Біля дошки" – 1 учень (5,6%). Ці дані вказують на те, що цифрові інструменти знижують рівень тривожності під час опитування, створюють психологічно комфортніше середовище для демонстрації знань.

На запитання "Чи допомагають тобі онлайн-застосунки краще зрозуміти тему уроку?" 15 учнів (83,3%) відповіли "Так, допомагають", 3 учні (16,7%) обрали варіант "Іноді", і жоден учень не вказав "Ні, не допомагають". Щодо комфортності роботи з онлайн-застосунками: 14 учнів (77,8%) відповіли "Так, комфортно", 4 учні (22,2%) – "Не завжди", і жоден учень не відчував дискомфорту.

Особливої уваги заслуговують відповіді на відкрите запитання "Що тобі найбільше подобається в уроках з онлайн-застосунками?". Учні давали різноманітні розгорнуті відповіді, серед яких найчастіше траплялися такі формулювання: "Можна гратися і вчитися" (8 учнів), "Цікаво і весело" (7 учнів), "Одразу видно, чи правильно" (6 учнів), "Можна працювати разом з другом" (5 учнів), "Краще запам'ятовується" (4 учні), "Не так страшно помилитися" (3 учні). Ці відповіді розкривають психологічні механізми ефективності онлайн-застосунків: поєднання навчання з грою, миттєвий зворотний зв'язок, можливості для співпраці, зниження страху помилки.

Контрольний етап експериментального дослідження передбачав проведення підсумкової діагностики рівня сформованості комунікативної компетентності учнів із використанням того ж комплексу діагностичних методик, що було застосовано на констатувальному етапі. Порівняльний аналіз результатів первинної та підсумкової діагностики дозволив виявити позитивну динаміку розвитку всіх компонентів комунікативної компетентності.

За когнітивним компонентом (методика виявлення комунікативних умінь і навичок молодших школярів) високий рівень на підсумковому етапі продемонстрували 7 учнів (38,9%), що на 16,7% більше порівняно з констатувальним етапом; середній рівень – 9 учнів (50,0%), що залишилося незмінним; низький рівень – лише 2 учні (11,1%), що на 16,7% менше. Учні продемонстрували більш виражену потребу у спілкуванні з однолітками, усвідомлене розуміння важливості комунікації, здатність ініціювати та підтримувати комунікативний контакт.

За операційно-діяльнісним компонентом результати виконання методики "Рукавички" показали такі зміни: високий рівень – 7 учнів (38,9%), що на 22,2% більше; середній рівень – 9 учнів (50,0%), що практично не змінилося; низький рівень – 2 учні (11,1%), що на 22,2% менше. Учні стали значно краще узгоджувати дії у процесі спільної діяльності, конструктивніше вирішувати конфлікти, враховувати позицію партнера. Рукавички було прикрашено більш узгоджено, діти активно обговорювали варіанти, домовлялися про спільний візерунок.

Спостереження за мовленнєвою поведінкою учнів засвідчило позитивну динаміку: високий рівень розвитку мовленнєвих умінь – в 7 учнів (38,9%), що на 16,7% більше; середній рівень – у 9 учнів (50,0%), що практично не змінилося; низький рівень – 2 учні (11,1%), що на 16,7% менше. Учні стали використовувати більш різноманітну лексику, граматично правильніше будувати висловлювання, логічніше викладати думки, активніше брати участь в усних обговореннях.

За мотиваційним компонентом спостерігалось значне зростання: високий рівень – 9 учнів (50,0%), що на 22,2% більше; середній рівень – 7 учнів (38,9%), що на 5,5% менше; низький рівень – 2 учні (11,1%), що на 16,7% менше. Учні виявляли значно більшу ініціативність у спілкуванні, позитивне емоційне ставлення до комунікативної взаємодії, зацікавленість у груповій роботі. Навіть ті діти, які раніше уникали спілкування, почали активніше залучатися у взаємодію з однокласниками.

Рефлексивний компонент також показав позитивну динаміку: високий рівень – 6 учнів (33,3%), що на 22,2% більше; середній рівень – 9 учнів (50,0%), що практично не змінилося; низький рівень – 3 учні (16,7%), що на 22,2% менше. Учні стали краще аналізувати власну комунікативну поведінку, усвідомлювати причини комунікативних невдач, формулювати шляхи покращення взаємодії. Їхні відповіді стали більш розгорнутими, рефлексивними, свідчили про усвідомлення власного внеску у спільну діяльність.

Інтегральна оцінка показала, що високий рівень комунікативної компетентності на підсумковому етапі демонструють 7 учнів класу (38,9%), що на 22,2% більше порівняно з констатувальним етапом; середній рівень – 9 учнів (50,0%), що практично не змінилося; низький рівень – лише 2 учні (11,1%), що на 22,2% менше.

Для наочної демонстрації динаміки розвитку комунікативної компетентності учнів було складено порівняльну таблицю результатів констатувального та контрольного етапів дослідження.

Таблиця 2.2.

Динаміка рівнів сформованості комунікативної компетентності учнів.

Компонент	Рівень	Констатувальний етап	Контрольний етап	Динаміка
Когнітивний (Методика виявлення комунікативних умінь і навичок)	Високий	4 (22,2%)	7 (38,9%)	+16,7%
	Середній	9 (50,0%)	9 (50,0%)	0%
	Низький	5 (27,8%)	2 (11,1%)	-16,7%

<i>молодших школярів)</i>				
Операційно-діяль- нісний (методика "Рукавички")	Високий	3 (16,7%)	7 (38,9%)	+22,2%
	Середній	9 (50,0%)	9 (50,0%)	0%
	Низький	6 (33,3%)	2 (11,1%)	-22,2%
Мовленнєво-моти- ваційний (Метод спостереження)	Високий	5 (27,8%)	9 (50,0%)	+22,2%
	Середній	8 (44,4%)	7 (38,9%)	-5,5%
	Низький	5 (27,8%)	2 (11,1%)	-16,7%
Рефлексивний (Метод бесіди)	Високий	2 (11,1%)	6 (33,3%)	+22,2%
	Середній	9 (50,0%)	9 (50,0%)	0%
	Низький	7 (38,9%)	3 (16,7%)	-22,2%
Інтегральна оцінка	Високий	3 (16,7%)	7 (38,9%)	+22,2%
	Середній	9 (50,0%)	9 (50,0%)	0%
	Низький	6 (33,3%)	2 (11,1%)	-22,2%

Отже, результати діагностики рівня сформованості комунікативної компетентності учнів початкових класів переконливо засвідчують ефективність використання онлайн-застосунків WordWall, LearningApps, Kahoot! та IZZI як засобів формування комунікативної компетентності молодших школярів. Порівняльний аналіз результатів засвоєння тем "Іменник" (без онлайн-застосунків) та "Прикметник" (з онлайн-застосунками) доводить, що інтеграція цифрових інструментів в освітній процес забезпечує не лише вищу якість та міцність знань (показники успішності зросли на 22,2% за високим рівнем), а й створює сприятливе середовище для розвитку всіх компонентів комунікативної компетентності: когнітивного, операційно-діяльнісного, мотиваційного та рефлексивного.

Інтерактивний характер онлайн-застосунків природно стимулює комунікативну взаємодію між учнями, знижує психологічні бар'єри у спілкуванні, забезпечує формування конструктивних стратегій комунікативної

поведінки. Результати анкетування підтверджують високий рівень задоволеності учнів роботою з цифровими інструментами (88,9% вважають уроки цікавішими), усвідомлення ними ефективності такого навчання для запам'ятовування матеріалу (83,3% легше запам'ятовують), комфортності середовища для комунікації (77,8% відчують себе комфортно). Повторний контроль засвідчив, що міцність засвоєння знань за використання онлайн-застосунків зросла на 22,2%, що підтверджує гіпотезу дослідження про те, що діти, які використовують на уроках онлайн-застосунки, запам'ятовують матеріал краще та на довший термін.

Висновки до 2 розділу

Упродовж дослідження було здійснено комплексну роботу з формування комунікативної компетентності учнів початкових класів за допомогою онлайн-застосунків, яка охоплювала визначення педагогічних умов, розробку методик експериментального дослідження та багатоаспектну діагностику рівня сформованості комунікативної компетентності молодших школярів.

На основі теоретичного аналізу були визначені педагогічні умови ефективного використання онлайн-застосунків початковій школі: методична готовність педагога, раціональний добір цифрових інструментів, технічна доступність, дотримання санітарно-гігієнічних норм, формування цифрової безпеки, оптимальне поєднання традиційних та інноваційних методів тощо. Визначені умови є взаємопов'язаними, їх комплексна реалізація є необхідною для досягнення стійкого педагогічного ефекту.

Розроблена методика експериментального дослідження характеризується комплексністю діагностичного інструментарію, оригінальним дизайном із внутрішньогруповим порівнянням. Методологічну основу становили діяльний, компетентнісний та особистісно-орієнтований підходи. Дослідження передбачало порівняльний аналіз ефективності засвоєння теми "Іменник" традиційними методами та теми "Прикметник" із використанням онлайн-застосунків WordWall, LearningApps, Kahoot! та IZZI. Для діагностики

використовувалися: методика комунікативних умінь і навичок (когнітивний компонент), методика "Рукавички" Г.О. Цукерман (операційно-діяльнісний компонент), метод спостереження (мовленнєво-мотиваційний компонент), метод бесіди (рефлексивний компонент), опитування "Моє ставлення до уроків", контрольні роботи та повторний контроль.

Результати констатувального етапу засвідчили недостатній рівень сформованості комунікативної компетентності. Типовими проблемами виявилася недостатність сформованості уміння активного слухання, труднощі у формулюванні чітких повідомлень, обмежене використання конструктивних стратегій вирішення конфліктів, слабка рефлексивність.

Вивчення теми "Іменник" традиційними методами показало обмежену ефективність: комунікативна активність була невисокою, високий рівень засвоєння продемонструвало доволі мало учнів, повторний контроль засвідчив погіршення запам'ятовування. Анкетування виявило помірну цікавість учнів до використання традиційних форм навчання, труднощі із запам'ятовуванням, невисоку готовність до групової роботи.

Формувальний етап із систематичним використанням онлайн-застосунків засвідчив якісний характер навчальної взаємодії. Якісні спостереження показали, що більшість учнів обговорювали варіанти відповідей, радились один із одним, радісно реагували на успіхи однокласників і були залучені до активної взаємодії. Контрольна робота виявила порівняно кращі результати, ніж після теми "Іменник", а повторний контроль підтвердив міцність засвоєння матеріалу. Анкетування засвідчило різкі зміни, адже зацікавленість зросла, готовність до групової роботи також збільшилась.

Теоретична інтерпретація результатів підтвердила положення діяльнісного підходу (формування компетентності в процесі активної діяльності), компетентнісного підходу (цільовий розвиток компонентів), особистісно-орієнтованого підходу (врахування індивідуальних особливостей), теорії мотивації (роль внутрішньої мотивації), когнітивної психології (механізми тривалого запам'ятовування).

Отже, результати експериментальної роботи підтвердили, що систематичне використання онлайн-застосунків WordWall, LearningApps, Kahoot! та I33I за відповідних педагогічних умов є ефективним засобом формування комунікативної компетентності учнів початкових класів. Визначені педагогічні умови, розроблена методика та отримані емпіричні дані створюють науково-методичну основу для впровадження онлайн-застосунків у практику сучасної початкової школи.

РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ОНЛАЙН-ЗАСТОСУНКІВ

3.1. Результати педагогічного експерименту та їх аналіз

Проведене експериментальне дослідження з формування комунікативної компетентності учнів початкових класів за допомогою онлайн-застосунків WordWall, LearningApps, Kahoot! та IZZI дозволило отримати емпіричні дані, що підтверджують ефективність запропонованого підходу.

Порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів експерименту засвідчив статистично значущі позитивні зміни в рівні сформованості комунікативної компетентності учнів експериментального класу. За інтегральною оцінкою кількість учнів із високим рівнем комунікативної компетентності зросла з 16,7% до 38,9%, що становить зріст на 22,2%. Водночас кількість учнів із низьким рівнем скоротилася з 33,3% до 11,1%, що свідчить про ефективність застосованих педагогічних засобів у роботі.

За когнітивним компонентом зростання високого рівня становило 16,7%, що є меншим показником порівняно з іншими компонентами. Це можна пояснити тим, що формування системних знань про норми та правила комунікації потребує тривалого часу та більш цілеспрямованої роботи. Водночас зменшення кількості учнів із низьким рівнем на 16,7% вказує на те, що використання онлайн-застосунків сприяє усвідомленню потреби комунікації, розумінню різноманітності комунікативних ситуацій.

Рис. 3.1.1. Зміни показників за когнітивним компонентом комунікативної компетентності.

За результатами операційно-діяльнісного компоненту можна визначити, що високий рівень виріс на 22,2%, натомість на таку ж саму кількість знизився низький рівень, що свідчить про те, що онлайн-застосунки допомагають покращити роботу школярів у парах чи групах.

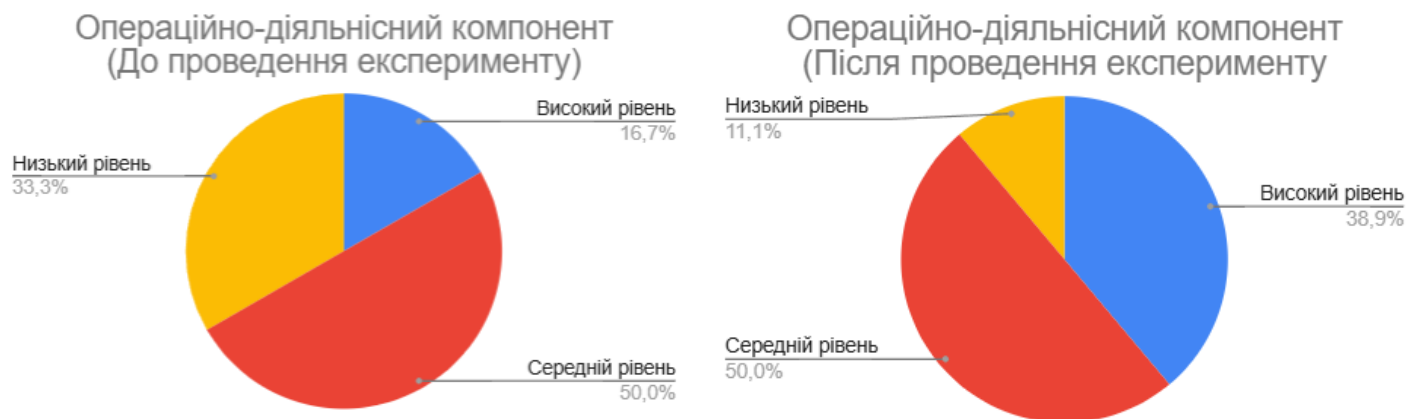

Рис.3.1.2. Зміни показників за операційно-діяльнісним компонентом комунікативної компетентності

За мовленнєво-мотиваційним компонентом спостерігалось найбільш виражене зростання високого рівня – на 22,2%, що пояснюється цікавістю інтерактивних цифрових інструментів для молодших школярів. Ігровий характер завдань, змагальний елемент, миттєвий зворотний зв'язок, візуалізація результатів створили потужність внутрішньої мотивації до участі в навчальній комунікації. Особливо показовим є той факт, що навіть діти, які на констатувальному етапі уникали комунікативних ситуацій, на контрольному етапі виявили ініціативність у спілкуванні під час роботи з онлайн-застосунками.

Рис. 3.1.3. Зміни показників за методом спостереження за мовленнєво-мотиваційним компонентом

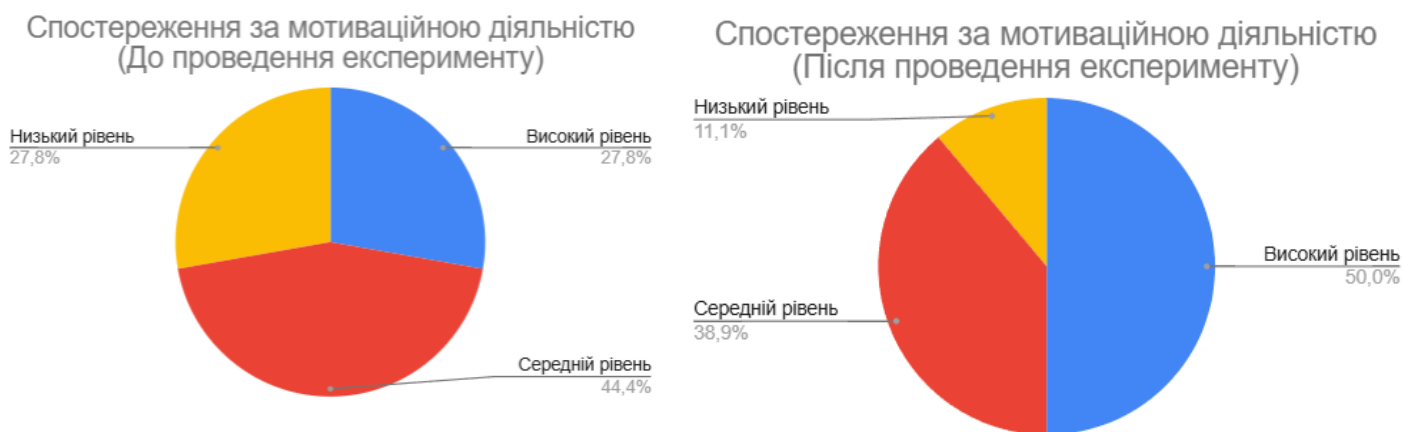

Рис. 3.1.4. Зміни показників за методом спостереження за мовленнєво-мотиваційним компонентом

Рефлексивний компонент показав зростання високого рівня з 11,1% до 33,3%, що становить приріст на 22,2%. Це пояснюється тим, що робота з онлайн-застосунками передбачала постійний аналіз результатів діяльності, порівняння власних відповідей із правильними варіантами, обговорення помилок та способів їх виправлення. Візуалізація результатів на екрані стимулювала учнів до рефлексії власних дій та комунікативної поведінки.

Рис. 3.1.5. Зміни показників за рефлексивним компонентом

Найбільш виражена позитивна динаміка спостерігалася за операційно-діяльнісним та рефлексивним компонентами комунікативної компетентності, де зріст високого рівня становив 22,2%. Це можна пояснити тим, що онлайн-застосунки створювали природні умови для ефективної комунікативної взаємодії учнів: виконання інтерактивних завдань вимагало

обговорення варіантів відповідей, узгодження позицій, взаємодопомоги, що сприяло інтенсивному формуванню практичних комунікативних умінь. Системна робота в парах та малих групах під час використання онлайн-застосунків забезпечила багаторазове відпрацювання комунікативних дій у різноманітних ситуаціях взаємодії.

Важливим аспектом експериментального дослідження стало порівняння ефективності засвоєння навчального матеріалу з використанням традиційних методів навчання та методів з інтеграцією онлайн-застосунків. Порівняльний аналіз результатів контрольних робіт після вивчення теми "Іменник" (традиційними методами) та "Прикметник" (з онлайн-застосунками) виявив суттєві відмінності.

Після вивчення теми "Іменник" традиційними методами високий рівень засвоєння показали лише 22,2% учнів, тоді як після вивчення теми "Прикметник" з онлайн-застосунками цей показник збільшився до 44,4%, що становить приріст на 22,2%. Водночас кількість учнів із низьким рівнем засвоєння скоротилася з 11,1% до 0%, що показує ефективність онлайн-застосунків для забезпечення успішності навчання всіх дітей класу, навіть з тими, хто має труднощі в засвоєнні навчального матеріалу традиційними методами.

Особливої уваги заслуговують результати повторного контролю, проведеного через два тижні після завершення вивчення кожної теми. Після вивчення іменника традиційними методами високий рівень засвоєння зберегли лише 11,1% учнів, тоді як після вивчення прикметника з онлайн-застосунками – 33,3%, що становить приріст на 22,2%. Це переконливо доводить, що використання онлайн-застосунків забезпечує не лише краще первинне засвоєння навчального матеріалу, а й значно зміцнює його утримання в тривалій пам'яті. Така значна різниця в міцності засвоєння пояснюється психологічними механізмами дії онлайн-застосунків. По-перше, багаторазове повторення навчального матеріалу в різних ігрових системах (вікторини, пошук відповідників, кросворди тощо) забезпечувало більш глибоке опрацювання

інформації з одноманітними форматами письмових прав. По-друге, емоційне підкріплення через ігрові елементи, миттєвий зворотний зв'язок, візуалізація успіху сприяло формуванню стійких асоціативних зв'язків у пам'яті дітей. По-третє, активна вербальна комунікація під час виконання завдань (обговорення, пояснення, аргументація) забезпечувала вербалізацію знань, що є важливими умовами їх усвідомлення та міцного засвоєння.

Якісний аналіз результатів контрольних робіт засвідчив, що учні, які вивчали матеріал з онлайн-застосунками, продемонстрували не лише краще знання правил, а й вищий рівень розуміння їх застосування. Завдання на визначення роду прикметника та встановлення зв'язків між прикметниками та іменниками, які за складністю є важчими, виконано значно успішніше. Це свідчить про те, що онлайн-застосунки сприяють не тільки запам'ятовуванню інформації, а й формуванню глибокого розуміння навчального матеріалу, здатності отримати знання в нових ситуаціях.

Систематичне педагогічне спостереження за комунікативною поведінкою учнів під час уроків із традиційними методами навчання та уроків із використанням онлайн-застосунків виявило суттєві якісні відмінності. Під час вивчення теми "Іменник" традиційними методами комунікативна активність учнів була невисокою: лише 27,8% учнів систематично брали участь в усному опитуванні, решта відповідей дали переважно за викликом учителя. Парна та групова робота використовувалися епізодично, комунікація між учнями була мінімальною.

На противагу цьому, під час вивчення теми "Прикметник" з онлайн-застосунками спостерігалася висока комунікативна активність практично у всіх учнів класу. Робота з інтерактивними завданнями природно стимулювала вербальну комунікацію: 83,3% учнів обговорювали варіанти відповідей, 77,8% радилися один з одним, 83,3% коментували свої дії, 88,9% радісно реагували на правильні відповіді однокласників. Особливо є той факт, що всі 18 учнів (100%) були залучені до активної взаємодії, навіть ті, хто раніше не мав спілкування.

Якісний аналіз комунікативної поведінки засвідчив суттєві зміни в характері міжособистісної взаємодії. Під час традиційних уроків комунікація мала переважно формальний характер (відповіді на запитання вчителя, виконання інструкцій), була спрямована вертикально (від учителя до учня) та характеризувалася пасивністю дітей. На уроках з онлайн-застосунками комунікація набувала природного, змістовного характеру, була спрямована горизонтально (між учнями), характеризувалася активністю, емоційною залученістю, конструктивністю.

Особливої уваги заслуговують зміни комунікативної поведінки учнів із низьким базовим рівнем комунікативної компетентності. Якщо на констатувальному етапі ці діти уникали групових форм роботи, пасивно підкорялися рішенням активніших однокласників або відмовлялися від співпраці, то під час роботи з онлайн-застосунками вони починали активніше вступати в діалог, висловлювати власні ідеї, хоча й потребували часткової підтримки педагога. Це пояснюється тим, що цифрові інструменти створили психологічно безпечне середовище для спілкування: можливість помилитися без публічного суду, змагання з комп'ютером, а не з однокласниками, ігрова форма взаємодії знизили рівень тривожності та сприяли розкріпаченню дітей.

Результати опитування учнів за опитувальником **"Моє ставлення до уроків"** дали надзвичайно високу оцінку суб'єктивного сприйняття дітей різних форм організації освітнього процесу. Порівняльний аналіз відповідей після вивчення теми "Іменник" традиційними методами та після вивчення теми "Прикметник" з онлайн-застосунками виявив помітні зміни у мотивації та емоційному ставленні учнів до навчальної діяльності. Зацікавленість уроками зросла з 38,9% до 88,9%, що становить приріст на 50,0%. Це найбільш виражена позитивна зміна серед усіх досліджуваних параметрів, що демонструє високу привабливість інтерактивних цифрових інструментів для молодших школярів. Суб'єктивна оцінка учнями легкості запам'ятовування навчального матеріалу зросла з 33,3% до 83,3%, що становить приріст на 50,0%. Важливо, що ця суб'єктивна оцінка повністю співвідноситься з об'єктивними даними

контрольних робіт та відстроченого контролю, що підтверджує адекватність самооцінки дітей.

Позитивне ставлення до роботи в парах або групах зросло з 44,4% до 77,8%, що становить приріст на 33,4%. Це досвід про те, що онлайн-застосування створюють комфортне середовище для колективної взаємодії, знижують комунікативні бар'єри, сприяють формуванню позитивного досвіду співпраці. Легкість спілкування з однокласниками під час виконання завдань зростає з 38,9% до 72,2%, що становить приріст на 33,3%. Це підтверджує гіпотезу про те, що онлайн-застосунки виступають посередниками комунікації, полегшуючи інсталяцію та підтримку міжособистісних контактів.

Показовими є зміни у відповідях на запитання про те, коли учням легше відповідати. Якщо на початковому етапі варіанти розподілялися порівняння між відповідями біля дошки та з місцями, то після роботи з онлайн-застосунками 72,2% учнів зазначили, що їм легше відповідати через комп'ютерну гру. Це вказує на те, що цифрові інструменти знижують рівень тривожності під час опитування, створюють психологічно комфортне середовище для демонстрації знань, що є особливо корисним для дітей із підвищеною тривожністю та низькою самооцінкою.

Усвідомлення учнями ефективності навчання для розуміння теми зросло з 55,6% (пояснення вчителя та робота з підручником) до 83,3% (онлайн-застосунки), що становить приріст на 27,7%. Відчуття комфортності на уроках зросло з 50,0% до 77,8%, що становить приріст на 27,8%. Ці дані свідчать про те, що онлайн-застосунки не тільки підвищують ефективність навчання, а й створюють більш сприятливе психологічне середовище для дітей.

Особливої уваги заслуговують відповіді на відкриті запитання про те, що учням найбільше подобається в уроках з онлайн-застосунками. Аналіз цих відповідей дозволив виокремити ключові психологічні механізми ефективності цифрових інструментів. Учні виокремлювали такі елементи: поєднання гри та навчання (44,4% учнів), цікавість від процесу (38,9%), миттєвий зворотний зв'язок (33,3%), можливість працювати разом з однокласниками (27,8%), кращу

запам'ятовуваність матеріалу (22,2%), зниження страху помилки (16,7%). Ці відповіді розкривають суб'єктивні переживання дітей та підтверджують теоретичні положення про механізми дії ігрових та інтерактивних методів навчання.

Отримані результати узгоджуються з положеннями діяльного підходу, відповідно до якого комунікативна компетентність формується в процесі активної комунікативної діяльності. Онлайн-застосунки створювали природні ситуації, що вимагали інтенсивної міжособистісної взаємодії, забезпечували практичні комунікативні дії в різноманітних контекстах, що є умовою формування стійких комунікативних умінь.

З позиції компетентнісного підходу можна стверджувати, що онлайн-застосунки сприяли формуванню не ізольованих знань про комунікацію, а комунікативної компетентності, що охоплює когнітивний, операційно-діяльнісний, мовленнєво-мотиваційний та рефлексивний компоненти. Інтегрований характер діяльності з онлайн-застосунками забезпечив одночасний розвиток усіх компонентів комунікативної компетентності.

Особистісно орієнтований підхід реалізовувався через те, що онлайн-застосунки дозволяли кожній дитині працювати у власному темпі, обирати завдання відповідно до рівня складності, отримувати індивідуальний зворотний зв'язок. Водночас колективний характер завдання забезпечував соціалізацію дітей, формування навичок співпраці, взаємодопомоги.

Результати дослідження підтверджують положення теорії навчальної мотивації про важливість внутрішньої мотивації для ефективного навчання. Онлайн-застосунки створювали потужну внутрішню мотивацію через задоволення базових психологічних потреб дитини: потреби в автономії (можливість робити вибір, контролювати процес), потреби в компетентності (миттєвий зворотний зв'язок, візуалізація успіху), потреби у зв'язку з іншими (колективний характер діяльності, позитивна взаємодія з однолітками).

Із позицій когнітивної психології можна пояснити ефективність онлайн-застосунків для запам'ятовування навчального матеріалу. Багаторазове повторення інформації в різних форматах забезпечувало множинне кодування в пам'яті. Емоційне підкріплення через ігрові елементи активізувало роботу емоційної пам'яті. Активна вербалізація під час обговорення завдань сприяла свідомому засвоєнню знань. Візуалізація інформації задіявала образну пам'ять. Практичне застосування знань у різних контекстах забезпечувало формування глибокого, концептуального розуміння матеріалу.

Отже, результативне експериментальне дослідження переконливо засвідчує ефективність онлайн-застосунків WordWall, LearningApps, Kahoot! та IZZI як засобів формування комунікативної компетентності учнів початкових класів. Використання таких цифрових інструментів забезпечує статистично значущі позитивні зміни комфорту для всіх компонентів комунікативної компетентності, якості та міцності засвоєння навчального матеріалу, формує стійкість внутрішньої мотивації до навчальної діяльності та комунікативної взаємодії, створює психологічне освітнє середовище для всіх дітей класу.

3.2. Методичні поради для вчителів щодо використання онлайн-застосунків у розвитку комунікативної компетентності учнів

На основі проведеного експериментального дослідження та аналізу теоретичних джерел пропонуємо методичні поради вчителям початкової школи щодо ефективного використання онлайн-застосунків для формування комунікативної компетентності молодших школярів.

1. Загальні принципи роботи з онлайн-застосунками.

Використання онлайн-застосунків має бути системним і цілеспрямованим, а не епізодичним. Вчителю варто інтегрувати цифрові інструменти в структуру кожного уроку, поєднуючи їх традиційними методами навчання. Важливо розуміти, що онлайн-застосунки не замінюють живого спілкування та спільної взаємодії, а створюють додаткові можливості для розвитку комунікативних умінь учнів. Перед упровадженням

онлайн-застосунків учитель має повністю вивчити функційні можливості кожної платформи, створити кілька пробних програм, перевірити їх працездатність. Доцільно почати з однієї платформи, добре опанувати її можливості, а потім поступово розширювати арсенал цифрових інструментів. Не варто одночасно використовувати багато різних застосунків, після це можна дезорієнтувати учнів і ускладнити освітній процес.

2. Організація роботи з конкретними платформами

WordWall найефективніша платформа для розвитку словникового запасу та діалогічного мовлення. Використовуйте шаблони "Вікторина" та "Відкрийте коробку" для організації відповідей у парах, де діти мають аргументувати вибір відповідей. Шаблони "Випадкові карти" та "Випадкове колесо" дозволяють розвивати монологічне мовлення – нехай учні складають розповіді на базі випадкової теми. Групові проекти зі створенням власних вправ на WordWall стимулюють активну комунікацію, оскільки потребують спільного обговорення, розподіл ролей, узгодження рішень.

LearningApps доцільно застосовувати для парної та групової роботи. Завдання типу "Знайти пару" чи "Класифікація" дітям варто виконувати не індивідуально, а в парах, заохочуючи їх обговорювати варіанти відповідей і доходити до спільної думки. Шаблон «Аудіо/відеоконтент» ефективний для розвитку навичок аудіювання – після прослуховування організуйте обговорення почутого, де кожен учень може висловити власну думку.

Kahoot! створює природну швидкість для комунікації за рахунок змагального характеру. Використовуйте режим командної гри, де діти працюють у групах по 2-4 особи з одним пристроєм. Це вимагає інтенсивного обговорення кожного питання, аргументації власної позиції, пошуку компромісів. Після завершення вікторини обов'язково організуйте обговорення складних питань, запитайте учнів, чому вони обрали той чи той варіант відповіді.

IZZI корисна для створення індивідуальних освітніх траєкторій і розвитку рефлексивних умінь. Після виконання завдань обговорюйте з учнями їхні помилки, запитуйте, що було складно, що вдалося зробити добре. Система

зворотного зв'язку платформи допоможе дітям усвідомити власні мовленнєві труднощі.

3. Створення комунікативних ситуацій

Ключовим завданням учителя є організація таких навчальних ситуацій, які стимулюють активну вербальну комунікацію між учнями. Під час роботи з онлайн-застосунками постійно заохочуйте дітей обговорювати відповіді, пояснювати їх, слухати думку партнера. Використовуйте запитання: «Чому ти так вважаєш?», «Що думає твій партнер?», «Чи погоджуєшся ти з цією відповіддю?», «Як ви разом вирішили цю проблему?». Важливо створювати атмосферу психологічної безпеки, де діти не бояться помилятися. Наголошуйте, що помилка – це можливість навчитися, а не привід для осуду чи суму. Заохочуйте учнів підтримувати одного, радіти успіхам однокласників, допомагати тим, хто має труднощі.

4. Диференціація та індивідуалізація

Створюйте завдання різного рівня складності, враховуючи індивідуальні особливості учнів. Для дітей із високим рівнем комунікативного розвитку пропонуйте складніші завдання, які вимагають розгорнутої аргументації, створення власних висловлювань. Для учнів із низьким рівнем готуйте спрощені варіанти з чіткими інструкціями, зразками відповідей, можливістю отримати підказку. Особливу увагу приділяйте дітям, які не вступають у спілкування або мають труднощі в комунікативній взаємодії. Онлайн-застосунки створюють безпечне середовище для таких учнів, знижують рівень тривожності. Добирайте для них партнерів, які можуть підтримати, заохотити. Поступово ускладнюйте комунікативні завдання, розширюйте коло спілкування.

5. Баланс між цифровим і традиційним

Дотримуйтеся санітарно-гігієнічних норм роботи з цифровими пристроями. Для учнів третього класу безперервна робота з екраном не повинна перевищувати 15–20 хвилин. Чергуйте роботу з онлайн-застосунками з іншими видами діяльності: усним обговоренням, письмовими вправами в зошитах,

рухливими паузами. Оптимальна структура уроку передбачає використання онлайн-застосунків на різних етапах: для актуалізації знань (коротка вікторина на 3–5 хвилин), під час вивчення нового матеріалу (інтерактивна презентація з елементами обговорення), для закріплення (парна робота над інтерактивними вправами протягом 10–15 хвилин), для контролю (тестування або гра наприкінці теми). Така інтеграція забезпечує урізноманітнення освітнього процесу без перевантаження дітей роботою з екранів.

6. Співпраця з батьками

Повідомте батьків про використання онлайн-застосунків в освітньому процесі, поясніть їхній освітній потенціал. На батьківських зборах або через месенджери дайте інструкції щодо реєстрації на платформах, допоможіть налаштувати доступ для дитини вдома. Роз'ясніть батькам важливість дотримання правил цифрової безпеки: використання безпечних паролів, контроль за часом роботи з пристроями, супровід дитини під час онлайн-діяльності. Заохочуйте батьків разом із дітьми виконувати інтерактивні завдання вдома, надсилайте батькам посилання на вправи для закріплення матеріалу, які ви створили, але наголошуйте, що домашня робота має бути збалансованою та не перевантажувати дитину.

7. Розвиток рефлексивних умінь

Після виконання завдань на онлайн-платформах обов'язково організуйте рефлексію. Запитуйте учнів: «Що було найцікавішим?», «Які завдання ви вважаєте складними?», «Чому у вашій парі/групі виникли труднощі?», «Як ви домовлялися?», «Що допомогло знайти правильну відповідь?», «Що ви зробите на наступний раз?». Такі бесіди розвивають здатність дітей аналізувати власну комунікативну поведінку, усвідомлювати успіхи та труднощі, планувати покращення взаємодії. Корисно вести з учнями "Щоденник успіхів", де діти фіксують свої досягнення в роботі з онлайн-застосунками, найцікавіші завдання, моменти успішної співпраці з однокласниками. Це формує позитивне ставлення до навчання, усвідомлення власного прогресу, що є мотиваційним чинником.

8. Формування культури цифрового спілкування

Навчайте дітей правил мережевого етикету, культури онлайн-спілкування. Обговорюйте, як правильно висловлювати незгоду, підтримувати партнера, радіти чужим успіхам у цифровому середовищі. Пояснюйте важливість збереження авторських прав, коректного використання зображень і текстів із мережі. Формуйте критичне мислення щодо інформації з інтернету. Навчіть дітей перевіряти достовірність даних, розпізнавати маніпуляції, безпечно поводитися в мережі. Ці навички є важливим складником сучасної комунікативної компетентності.

9. Професійний розвиток учителя

Постійно вдосконалюйте власну цифрову компетентність. Беріть участь у вебінарах, онлайн-курсах, професійних спільнотах учителів, де колеги діляться досвідом використання онлайн-застосунків. Експериментуйте з іншими форматами завдань, аналізуйте їхню ефективність, коригуйте методичні підходи. Створіть власну базу інтерактивних вправ на різних платформах, систематизуйте їх за темами, рівнями складності, типами завдань. Це дозволить швидко дібрати запас ресурсів для кожного уроку, зекономити час підготовки. Діліться розробленими матеріалами з колегами, використовуйте напрацювання інших учителів, адаптуючи їх до потреб свого класу.

10. Оцінювання та зворотний зв'язок

Використовуйте можливості онлайн-платформи для миттєвого зворотного зв'язку, але не обмежуйтеся автоматичною перевіркою завдань. Аналізуйте типи помилок учнів, обговорюйте їх у класі, пропонуйте додаткові вправи для опрацювання проблемних тем. Ведіть моніторинг індивідуального прогресу кожного учня, відзначаєте навіть незначні досягнення. У завданнях додавайте кілька оцінок (бали, відсотки правильних відповідей) із якісним аналізом. Зверніть увагу не тільки на результат, а й на процес виконання завдання: як діти взаємодіяли, чи допомагали одне одному, як вирішували конфлікти, чи слухали думки партнерів. Саме ці аспекти є ключовими для формування комунікативної компетентності.

Отже, ефективне використання онлайн-застосунків для розвитку комунікативної компетентності вимагає від учителя методичної готовності, розуміння дидактичного потенціалу цифрових інструментів, уміння створювати комунікативний контекст, забезпечувати індивідуальний підхід, підтримувати баланс між традиційними та інноваційними методами. За дотримання цих методичних порад онлайн-застосунки стануть ефективним засобом формування комунікативної компетентності молодших школярів, забезпечать високу якість навчання, сприятимуть розвитку мотивації та створенню комфортного освітнього середовища для кожної дитини.

Висновки до 3 розділу

Проведене експериментальне дослідження підтвердило ефективність використання онлайн-застосунків WordWall, LearningApps, Kahoot! та IZZI для формування комунікативної компетентності учнів початкових класів. Результати показали позитивні зміни за всіма компонентами комунікативної компетентності, зокрема кількість учнів із високим рівнем зросла з 16,7% до 38,9%, а з низьким рівнем скоротилася з 33,3% до 11,1%. Найбільш виражена динаміка спостерігалася за операційно-діяльнісним, мовленнєво-мотиваційним та рефлексивним компонентами, що можна пояснити природною стимуляцією вербальної комунікації через інтерактивні завдання, ігрові елементи. Порівняльний аналіз засвоєння навчального матеріалу виявив суттєву перевагу методів з інтеграцією онлайн-застосунків над традиційними: високий рівень засвоєння збільшився з 22,2% до 44,4%, а результати повторного контролю підтвердили значно кращу міцність збереження знань.

На основі отриманих результатів розроблено методичні рекомендації для вчителів початкових класів, які охоплюють загальні принципи системної роботи з онлайн-застосунками, специфіку організації роботи з кожною платформою, створення комунікативних ситуацій, підтримання балансу між цифровими та традиційними методами, розвиток рефлексивних умінь учнів, формування культури цифрового спілкування та організацію ефективного оцінювання з якісним зворотним зв'язком.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтверджує актуальність проблеми формування комунікативної компетентності учнів початкових класів за допомогою онлайн-застосунків у контексті сучасних освітніх викликів та цифровізації освітнього процесу. Теоретичний аналіз наукової літератури дозволяє встановити, що комунікативна компетентність є складним інтегрованим особистісним утворенням, яке охоплює систему знань, умінь, навичок, мотивів та особистісних якостей для ефективної комунікативної діяльності молодших школярів.

Структура комунікативної компетентності представлена чотирма взаємопов'язаними компонентами: когнітивним, що містить систему знань про мову, мовлення та норми спілкування; операційно-діяльнісним, який охоплює практичні комунікативні зміни в різних видах мовленнєвої діяльності; мовленнєво-мотиваційним, що характеризує ставлення учня до процесу комунікації та потреби у спілкуванні; рефлексивним, який має здатність до самоаналізу власної комунікативної поведінки. Кожен із цих компонентів є рівноцінно для розвитку комунікативної компетентності, а їх взаємообумовленість забезпечує системний характер формування цієї ключової компетентності.

Аналіз психолого-педагогічних умов розвитку комунікативних умінь в учнів початкових класів засвідчив, що молодший шкільний вік є сензитивним періодом для формування комунікативної компетентності, саме в цей час відбувається інтенсивний мовленнєвий розвиток дитини, перехід від ситуативного до контекстного мовлення, активна соціалізація та адаптація до системи шкільних відносин. Ефективність формування комунікативних умінь значною мірою залежить від створення сприятливого психологічного клімату в класі, використання інтерактивних методів навчання, реалізації компетентнісного та діяльного підходів, інтеграції цифрових технологій в освітній процес. Особливої уваги заслуговує той факт, що Типові освітні програми для початкових класів передбачають систематичну роботу над

розвитком комунікативної компетентності через різноманітні змістові лінії, що підтверджує державну освітню політику щодо оптимальності формування цієї компетентності.

Вивчення українського досвіду використання онлайн-застосунків як спроба розвитку комунікативних умінь молодших школярів дозволило встановити, що цифрові інструменти мають значний дидактичний потенціал для формування комунікативної компетентності. Платформи WordWall, LearningApps, IZZI та Kahoot! забезпечують інтерактивність освітнього процесу, ігровий характер засвоєння знань, миттєвий зворотний зв'язок, можливості для індивідуалізації та диференціації навчання, створення природних ситуацій для комунікативної взаємодії. Кожна з досліджуваних платформ має спеціальні можливості: WordWall ефективний для розвитку лексичної компетентності та діалогічного мовлення, LearningApps забезпечує розвиток навички аудіювання та роботи з текстами, IZZI використовує елементи гейміфікації для підвищення мотивації, Kahoot! створює умови для командної роботи та аргументації власної позиції. Водночас аналіз літератури забезпечує дотримання певних методичних принципів: системності, інтеграції традиційних і цифрових методів, диференціації, інтерактивності, забезпечення зворотного зв'язку, цифрової безпеки та етики онлайн-спілкування.

На основі теоретичного аналізу було визначено ключові педагогічні умови ефективного використання онлайн-застосунків в освітньому процесі початкової школи: методична готовність педагога до використання цифрових інструментів; раціональний добір онлайн-застосунків відповідно до освітніх цілей та вікових особливостей учнів; забезпечення технічної доступності для всіх учасників освітнього процесу; дотримання санітарно-гігієнічних норм використання цифрових пристроїв; формування цифрової безпеки та культури користування інтернет-ресурсами; створення ситуацій, що стимулюють комунікативну взаємодію під час роботи з онлайн-застосунками; забезпечення диференціації та індивідуалізації навчання; педагогічний супровід роботи учнів з цифровими ресурсами; рефлексія педагогічного досвіду та його вдосконалення. Комплексна

реалізація цих взаємопов'язаних умов є необхідною для досягнення стійкого педагогічного ефекту.

Розроблена методика експериментального дослідження характеризується оригінальним дизайном з внутрішньогруповим порівнянням, що дозволило нівелювати вплив індивідуальних особливостей учнів на результат експерименту. Методологічну основу становили діяльний, компетентнісний та особистісно-орієнтований підхід до організації освітнього процесу. Комплексний діагностичний інструментарій охопив методику виявлення комунікативних умінь і навичок для оцінювання когнітивного компонента, методику "Рукавички" Г.О. Цукермана для діагностики операційно-діяльнісного компонента, метод систематичного педагогічного спостереження за мовленнєво-мотиваційним компонентом, метод бесіди для оцінювання рефлексивного компонента, опитування учнів для виявлення суб'єктивного сприйняття різних форм організації освітнього процесу, контрольні роботи та повторний контроль для об'єктивного оцінювання якості та міцної засвоєння знань.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили недостатній рівень сформованості комунікативної компетентності учнів третього класу. Типовими проблемами є недостатність сформованості умінь активного слухання, труднощі у формулюванні чітких повідомлень, обмежений запас конструктивних стратегій вирішення конфліктних ситуацій, недостатній розвиток емпатії та здатності розвивати позицію партнера, слабку сформованість рефлексивних умінь. Вивчення теми "Іменник" традиційними методами показало обмежену ефективність класичного підходу: комунікативна активність учнів була невисокою, високий рівень засвоєння продемонстрували лише 22,2 % відсотки учнів, а повторний контроль через два тижні засвідчує суттєве зниження показників, що свідчить про недостатню міцність засвоєних знань.

Формувальний етап експерименту із систематичним використанням онлайн-застосунків під час вивчення теми "Прикметник" засвідчив якісно

інший характер навчальної взаємодії. Робота з інтерактивними завданнями природно стимулювала вербальну комунікацію: понад 80% учнів обговорювали варіанти відповідей, радились одне з одним, коментували свої дії, радісно реагували на правильні відповіді однокласників. Усі вісімнадцять учнів класу були залучені до активного спілкування, навіть ті, хто раніше уникав спілкування. Спостереження засвідчили якісні зміни в комунікативній поведінці учнів з низьким рівнем комунікативної компетентності: вони почали активніше вступати в діалог, висловлювати власні ідеї, хоча й потребували частково підтримувального педагога.

Контрольна робота після завершення вивчення теми «Прикметник» показала значно кращі результати, ніж тема «Іменник»: високий рівень засвоєння показали 44,4% учнів, що на 22,2 % більше, а низький рівень не показав жоден учень. Особливо показовими є результати повторного контролю через два тижні: високий рівень зберегли 33,3% учнів, що на 22,2% більше, ніж тема, яку вивчали традиційними методами, а низький рівень продемонстрував лише один учень. Це переконливо доводить, що використання онлайн-застосунків забезпечує не лише краще первинне засвоєння навчального матеріалу, а й значно зміцнює його утримання в тривалій пам'яті.

Контрольний етап експерименту статистично означає позитивну динаміку розвитку всіх компонентів комунікативної компетентності. За інтегральною оцінкою кількість учнів з високим рівнем комунікативної компетентності зросла. За когнітивним компонентом зростання високого рівня становило 16,7%, за операційно-діяльним та мовленнєво-мотиваційним компонентами спостерігалось виражене зростання на 22,2%, рефлексивний компонент показав також значний приріст високого рівня на 22,2 %.

Результати опитування учнів підтвердили високий рівень задоволеності роботою з онлайн-застосунками: 88,9% учнів вважають уроки з цифровими інструментами значно цікавішими, 83,3%, що їм легше запам'ятовувати матеріал під час інтерактивних ігор, 77,8% вважають себе комфортно під час роботи з онлайн-застосунками. Якісний аналіз відповідей на відкриті питання

розкриває психологічні механізми ефективності онлайн-застосунків: поєднання гри та навчання, цікавість та емоційна насиченість процесу, миттєвий зворотний зв'язок, можливість працювати разом із однокласниками, краще запам'ятовування матеріалу, зниження страху помилки.

Теоретична інтерпретація отриманих результатів підтвердила положення діяльнісного підходу про те, що комунікативна компетентність формується в процесі активної комунікативної діяльності, а онлайн-застосунки створюють природні ситуації, що вимагають інтенсивної міжособистісної взаємодії. З позиції компетентнісного підходу онлайн-застосунки сприяли формуванню не ізольованих знань про комунікацію, а цільової комунікативної компетентності, що охоплює всі чотири компоненти. Особистісно-орієнтований підхід реалізовувався через можливості індивідуалізації навчання, роботи у власному темпі, створення індивідуального зворотного зв'язку при одночасному забезпеченні соціалізації через колективний характер багатьох завдань. Результати дослідження підтвердили положення теорії навчальної мотивації про важливість внутрішньої мотивації: онлайн-застосунки створювали потужність внутрішньої мотивації через задоволення базових психологічних потреб дитини в автономності, компетентності та зв'язку з іншими. З позицій когнітивної психології ефективність онлайн-застосунків для запам'ятовування навчального матеріалу пояснюється множинним кодуванням інформації в пам'яті через багаторазове повторення в різних форматах, емоційне підкріплення, активну вербалізацію, візуалізацію та практичне застосування знань у різних контекстах.

На основі результатів експериментального дослідження та теоретичного аналізу розроблено методичні рекомендації для вчителів початкової школи щодо ефективного використання онлайн-застосунків для формування комунікативної компетентності молодших школярів. Ці рекомендації охоплюють загальні принципи роботи з онлайн-застосунками, специфіку організації роботи з конкретними платформами, стратегії створення комунікативних ситуацій, підходи до диференціації та індивідуалізації навчання, принципи балансу між

цифровими та традиційними методами, напрями співпраці з батьками, методи розвитку рефлексивних умінь, способи формування культури цифрового спілкування, шляхи професійного розвитку вчителя, підходи до оцінювання та забезпечення зворотного зв'язку. Ключовою ідеєю цих рекомендацій є те, що онлайн-застосунки не замінюють, а доповнюють традиційні методи навчання, створюючи додаткові можливості для розвитку комунікативних умінь учнів через природну стимуляцію вербальної комунікації, зниження психологічних бар'єрів у спілкуванні, формування позитивної мотивації до навчальної взаємодії.

Отже, проведене дослідження підтвердило гіпотезу про те, що систематичне використання онлайн-застосунків WordWall, LearningApps, Kahoot! та I33I за відповідних педагогічних умов є ефективним засобом формування комунікативної компетентності учнів початкових класів. Інтерактивний характер онлайн-застосунків природно стимулює комунікативну взаємодію між учнями, знижує психологічні бар'єри у спілкуванні, забезпечує формування конструктивних стратегій комунікативної поведінки, продуктивність та міцність засвоєння навчального матеріалу, формує стійку внутрішню мотивацію до навчальної діяльності та комунікативної взаємодії, створює психологічно. комфортне освітнє середовище для всіх дітей класу. Визначені педагогічні умови, розроблена методика експериментального дослідження, отримані емпіричні дані та сформульовані методичні рекомендації створюють науково-методичну основу для впровадження онлайн-застосунків у практику сучасної початкової школи та можуть бути використані вчителями для підвищення ефективності формування комунікативної компетентності молодших школярів в умовах цифровізації освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови: Навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2005. с. 180
2. Бірюк Л. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів: лінгводидактичні основи. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2015. № 42. С. 157–162.
3. Богданович Л. Цифрові технології у фаховій підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2023. вип. 19 (175). С. 31–35.
4. Бойко О. В., Шевченко Т. В. Інтерактивні методи навчання на уроках української мови. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Т. 1, вип. 32. С. 9–14.
5. Волкова Н. п. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навч.-метод. посібник. Дніпро: Ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2018. с. 360
6. Гладун М., Сабліна М. Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2018. № 4. DOI: 10.28925/2414-0325.2018.4.3343.
7. Гончаренко С. У. Методи дослідження в педагогіці.. *Енциклопедія освіти*. 2008. С. 490–492.
8. Гончарук О. В. Формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя Нової української школи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2023. № 93. С. 34–38.
9. Деякі питання організації дистанційного навчання : Міністерство освіти і науки від 08.09.2020, № 1115 : станом на 28.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#n65> (дата звернення: 31.10.2025).
10. Дубовик С. Г. Формування комунікативних умінь молодших школярів методом сторітеллінгу / С. Г. Дубовик, В. В. Наумець // Молодий вчений. 2020. № 5(1). С. 81–85. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2020_5\(1\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2020_5(1)_19).

11. Дубровська Л. О., Дубровський В. Л., Висовень А. С. Технологія інтерактивного уроку в початковій школі. *Наукові записки ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2017. вип. 2. С. 90–94.
12. Ішутіна О. Є., Сиротенко О. В. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку комунікативних умінь молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 11(2). С. 36–39.
13. Іщенко І. Форми організації навчальної діяльності учнів на занятті, приклади доцільного їх використання на уроках в початковій школі. *На Урок*. 27.02.2023.
URL:
<https://naurok.com.ua/formi-organizaci-navchalno-diyalnosti-uchniv-na-zanyatti-prikladi-docilnogo-h-vikoristannya-na-urokah-v-pochatkoviy-shkoli-335490.html>
(дата звернення: 04.03.2025).
14. Календарно-тематичне планування уроків з визначеними програмою очікуваними результатами навчання, діагностувальними роботами та уроками розвитку зв'язного мовлення. Програма НУШ-1 (Савченко О.Я.), підручник Катерини Пономарьової "Українська мова та читання" , 3 клас, видавництво "Оріон"
<https://naurok.com.ua/kalendarno-tematichne-planuvannya-urokiv-ukra-nsko-movi-u-3-klasi-za-pidruchnikom-k-i-ponomarovo-484757.html>
15. Канішевська Л. В., Лесик А. С. Особливості формування комунікативної компетентності учнів початкових класів у позаурочній діяльності інтернатних закладів. *Pedagogy : Theory, Science and Practice : Collective monograph*. Yunona Publishing, New York, USA, 2020. Pp. 34–51.
16. Качмар, О. В., Барило, С. Б., Зінькова, І. І. Цифрові технології в освітньому процесі початкової школи в реаліях масштабної військової агресії.. *Академічні візії*. 2023. Т. 19. С. 1–9.
17. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 03.10.2025).

18. Космідайло І., Набок-Бабенко Ю., Резнік Т. Методичні орієнтири формування й оцінювання компетентності з української мови учнів ліцею засобами інтерактивних онлайн-ігор. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 11 (29).

19. Кравець С. Педагогічні умови розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання. *Професійна педагогіка*, 2(27), 2023. С. 45-53. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.27.45-53>

20. Кутняк О. Навчальні інтерактивні платформи в початковій школі. *Молодь і ринок*. 2019. № 11 (178). С. 27–30.

21. Кучерук О.А. Методи формування мовленнєвої компетентності (від герменевтичного до психолінгвістичного досвіду)// Гуманітарний вісник ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”: Науково-теоретичний збірник. Переяслав-Хмельницький, 2008. Випуск № 15. С. 22–25.

22. Ларіонова Н. Електронні освітні ігрові ресурси в освітньому процесі початкової школи: науково-методичний посібник. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. с.96

23. Лист МОН від 13 серпня 2025 р. № 1/16828-25 “Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році” методичні рекомендації URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-instruktyvno-metodychni-rekomendatsii-shchodo-vykladannya-navchalnykh-predmetiv-intehrovanykh-kursiv-u-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity-u-20252026-navchalnomu-rotsi> (дата звернення: 10.07.2025).

24. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : практ. посібник. 3-е вид., доп. Львів : ЛДУБЖД, 2022. с. 90

25. Литвинова С., Сухих А., Мельник О. Використання платформи «Всеукраїнська школа онлайн» в умовах воєнного стану: результати

всеукраїнського опитування. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2024. Том 104, № 6.

26. Макаренко А. Використання онлайн-платформи для розвитку навичок письмової взаємодії на уроках української мови. *Актуальні проблеми навчання і виховання молодших школярів* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2025. С. 86–89.

27. Марина Дорош, Роман Шутов. Три креативні способи інтеграції онлайн-сервісів в урок. *Нова Українська Школа*. 28.12.2018. URL: <https://nus.org.ua/2018/12/28/try-kreatyvni-sposoby-integratsiyi-onlajn-servisiv-v-urok/> (дата звернення: 07.03.2024).

28. Методичні рекомендації щодо викладання української мови, української та зарубіжної літератури, інтегрованого курсу літератур у 2025/2026 н.р.. *Шкільне життя*. 13.08.2025. URL: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-ukrayinskoyi-movy-ukrayinskoyi-ta-zarubizhnoyi-literatury-integrovanogo-kursu-literatur-u-2025-2026-n-r/> (дата звернення: 28.08.2025).

29. Мороз О. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів як наукова та педагогічна проблема. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2023. № 2.

30. Навчальні програми для інтерактивного наповнення уроків. *EdPro*. URL: <https://edpro.ua/blog/navchalni-programy-dlja-interaktyvnogo-napovnennja-urokiv> (дата звернення: 10.07.2025).

31. Ніколенко, К. В., Корнейко, Ю. М., Добростан, О. В. (2023). Інтерактивні технології та їхнє застосування в мобільному навчанні: відмінності, виклики та переваги. В *Академічні візії* (Випуск 26). Зенодо. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10370221>

32. Онопрієнко О. Диджиталізація в початковій школі: друг чи ворог?. *Нова Українська Школа*. 22.07.2025.

URL:<https://nus.org.ua/2024/07/22/dydzhytalizatsiya-v-pochatkovij-shkoli-drug-c-hy-vorog/> (дата звернення: 13.06.2025).

33. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації / укладачі А.Лотоцька, О. Пасічник. Київ. с.70
34. Павлик, О., Соколова, Н. (2022). Практика використання онлайн-застосунків на уроках української мови в початковій школі. *Proceedings of I International Scientific and Practical Conference “Scientific progress: innovations, achievements and prospects»* (Munich, 9-11 October 2022). MDPC Publishing, Munich, Germany. С. 247–249.
35. Папуша, Д. О. Формування комунікативної компетентності у дітей дошкільного віку засобами інтерактивних форм роботи : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» / Д. О. Папуша : наук. керівник к.п.н., старший викладач І. С. Фоміна : Міністерство освіти і науки України : Херсонський держ. ун-т, Педагогічний ф-т, Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти. - Херсон : ХДУ, 2020. с. 52
36. Підлужна Г. В. Компетентнісний підхід до розвитку комунікативних умінь першокласників. *Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі: збірник наукових праць*. Житомир, 2015. С. 85–89.
37. Підлужна Г. В. Компетентнісний підхід до розвитку комунікативних умінь молодших школярів на уроках української мови. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Т. 2, № 26. С. 363–368.
38. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2020. с. 88
39. Попович Л. Формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 1. С. 52–54.
40. Про затвердження Змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України : Міністерство охорони здоров'я України від 01.08.2022, № 1371 : станом на 09.09.2022. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0932-22#Text> (дата звернення: 20.12.2024).

41. Родюк Н. Ю., Голюк О. А. Шляхи ефективного формування діалогічного мовлення учнів на уроках навчання грамоти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 3 (326). С. 64–74.
42. Скачкова, В. Психолого-педагогічні умови формування особистості учнів початкових класів. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2019. вип. 32. С. 98–103.
43. Слинько М. Формування комунікативної компетентності учнів початкової школи в умовах Нової Української Школи. *Педагогічні наука та освіта*. 2022. № 38–39. С. 78–79.
44. Степанов, О. М., & Фіцула, М. М. (2003). Основи психології і педагогіки. URL: https://subject.com.ua/psychology/psyho_pedagog/118.html (дата звернення: 09.03. 2021).
45. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3 - 4 клас. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiv> (дата звернення: 09.04.2025).
46. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3- 4 клас. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiv> (дата звернення: 09.04.2025).
47. Ткаченко Л. П., Плетеницька Л. С., Алексєєва О. Р. Роль цифрових технологій у формуванні компетентностей майбутніх педагогів в умовах Нової української школи. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 7.
48. Фоменко К. І. Психодіагностика мотиваційної сфери особистості молодшого школяра / К. І. Фоменко // *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. - 2017. - Вип. 55. - С. 280-295.

49. Хрущ, С. (2024). Цифрова грамотність як ключовий фактор збереження та розвитку освітнього процесу в умовах війни. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*, 7(2), С.311–322. <https://doi.org/10.31866/2617-796X.7.2.2024.317739>
50. Чайка В. М., Шишак А. М. Діджиталізація початкової освіти: проблеми і перспективи. *Педагогічний альманах*. 2021. вип. (50). С. 38–47.
51. Чос С. Нестандартні форми розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів НУШ. *Молодий вчений*, 9 (97). 2021. С. 24–27.
52. Шелест Ю. А. Мовленнєвий розвиток дітей у початковій школі. Харків: Освітня думка, 2017. с. 43
53. Шелест Ю. А. Психологія мовленнєвого розвитку дітей молодшого шкільного віку. Київ: Либідь, 2014. с. 56.
54. Шитікова Д.А. Формування комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів в освітньому процесі. *ARCher - інституційний репозитарій відкритого доступу представників Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*.
URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3742> (дата звернення: 03.08.2025).
55. Щербань Л. В. Психологія розвитку мовлення дітей. Харків: Освітня думка, 2017. с. 43
56. Щербань Л. В. Соціально-комунікативний розвиток молодших школярів. Харків: Ранок, 2015. с. 65
57. Ягоднікова В. В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посіб. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. с. 80
58. IZZI. URL: <https://ua.izzi.digital/#/> (дата звернення: 03.02.2025).
59. Kahoot! URL: <https://kahoot.com/kids/> (дата звернення: 03.10.2025).
60. LearningApps. URL: <https://learningapps.org/> (дата звернення: 03.02.2025).
61. Wordwall. URL: <https://wordwall.net/> (дата звернення: 03.02.2025).

**Методика виявлення комунікативних умінь і навичок молодших
школярів**

Мета: проаналізувати рівень сформованості потреб і прагнень школярів до спілкування.

Обладнання: бланк для опитування, олівець.

Інструкція: Якщо ви згодні з твердженнями, наведеними нижче, поставте знак «+» навпроти відповідного номера судження. Якщо ж не згодні, відповідно поставте знак « – »:

Зміст опитувальника

1. Я залюбки беру участь у різних урочистостях.
2. Я не можу перемогти свої бажання, навіть якщо вони суперечать бажанням моїх товаришів.
3. Мені подобається висловлювати кому-небудь свою прихильність.
4. Я більше зосереджений на завоюванні впливу, ніж дружби.
5. Я відчуваю, що стосовно друзів маю більше прав, ніж обов'язків.
6. Коли я дізнаюсь про успіхи свого товариша, у мене чомусь погіршується настрій.
7. Щоб бути задоволеним собою, я повинен кому-небудь у чомусь допомогти.
8. Мої турботи зникають, коли я перебуваю серед товаришів.
9. Мої друзі мені добряче-таки набридли.
10. Коли я виконую важку роботу, присутність людей мене дратує.
11. Загнаний у глухий кут, я кажу лише ту частку правди, яка, на мою думку, не зашкодить моїм друзям та знайомим.
12. У складній ситуації я думаю не стільки про себе, скільки про близьку людину.
13. Неприємності у друзів викликають у мене таке співпереживання, що я можу захворіти.

14. Мені приємно допомагати іншим, навіть коли це завдає мені труднощів.

15. З поваги до друга я можу погодитися з його думкою, навіть якщо він і не правий.

16. Мені більше подобаються пригодницькі оповідання, ніж оповідання про кохання.

17. Сцени насильства у фільмах викликають у мене відразу.

18. На самоті я відчуваю більшу тривогу й напруженість, ніж коли перебуваю серед людей.

19. Я вважаю, що головна радість у житті – спілкування.

20. Мені шкода бездомних котів і собак.

21. Я вважаю, що краще мати менше друзів, але зате близьких.

22. Я люблю бути серед людей.

23. Я довго хвилююся після суперечки з близькими.

24. У мене, мабуть, більше близьких друзів, аніж у багатьох інших.

25. Я більше прагну досягнень, аніж дружби.

26. Я більше довіряю власній інтуїції та уяві, думаючи про людей, ніж судженням про них інших.

27. Для мене важливіше матеріальне забезпечення й добробут, ніж радість спілкування з приємними мені людьми.

28. Я співчуваю людям, у яких немає близьких друзів.

29. Люди часто невдячні мені.

30. Я люблю оповідання про безкорисливу дружбу.

31. Заради друга я можу пожертвувати своїми інтересами.

32. У дитинстві я належав до компанії, яка завжди трималася вкупі.

33. Якби я був журналістом, то із задоволенням писав би про силу дружби.

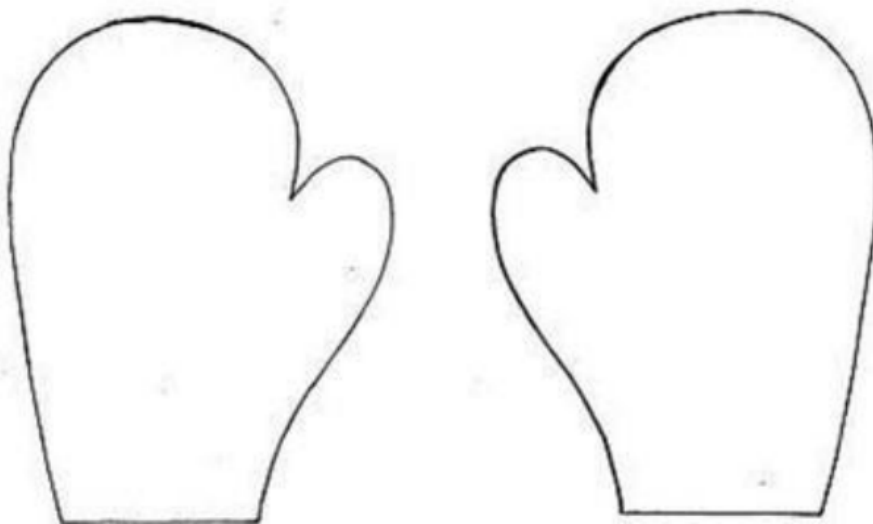
Обробка результатів: підрахуйте кількість відповідей «—» на запитання: 3,4,6,9,10,15,16,25,27,29 і відповідей «+» на всі інші запитання.

Інтерпретація: менше 26 балів – низька; 27-28 балів – середня; 29 і більше балів – висока.

Методика “Рукавички” Г. Цукермана

1. Загальна таблиця _____ класу.

Дата проведення _____

Інструкція: «Діти, перед вами лежать дві намальовані рукавички і олівці. Рукавички треба прикрасити так, щоб вийшла пара, – для цього вони повинні бути однаковими. Ви самі можете придумати візерунок, але спочатку треба вам домовитися між собою, який візерунок намалювати, а потім приступити до малювання».

Критерії оцінювання:

- продуктивність спільної діяльності оцінюється за ступенем схожості візерунків на рукавичках;
- вміння дітей домовлятися, приходити до спільного рішення, вміння переконувати, аргументувати тощо;
- взаємний контроль у процесі виконання діяльності: фіксуються відхилення від початкового задуму, реакція на ці відхилення;

– взаємодопомога під час виконання малюнків; – емоційне ставлення до спільної діяльності: позитивне (працюють із задоволенням і інтересом), нейтральне (взаємодіють один з одним в силу необхідності) або негативне (ігнорують один одного, сваряться та інше).

Рівні оцінювання:

– низький рівень: в узорах чітко спостерігаються відмінності або взагалі немає подібності. Діти не намагаються домовитися, кожен наполягає на своєму;

– середній рівень: схожість часткова - є окремі ознаки (колір або форма деяких деталей) сходяться, але є і помітні відмінності;

–високий рівень: рукавички прикрашені однаковим або дуже схожим візерунком. Діти активно обговорюють можливий варіант узору; доходять згоди щодо способу розфарбовування рукавичок; порівнюють способи дії і координують їх, будуючи спільні дії; стежать за реалізацією прийнятого задуму.

Метод бесіди

Питання:

1. "Як ви працюєте разом?".
2. "Чи задоволені ви результатом спільної роботи?".
3. «Як ви домовлялися?».
4. «Чи виникали труднощі під час роботи разом?».
5. «Чи всі брали участь однаково?».
6. «Що саме ти зробив під час виконання завдання?».
7. «Як ти допомагав партнеру?».
8. «Чи прислухався до його думки?»).
9. «Що можна було б зробити інакше, щоб вийшло краще?».
10. «Чи хочеш ти ще працювати з цим партнером?», «Чому?».

Анкета "Моє ставлення до уроків"

Шановний школярику! Допоможи, будь ласка, зрозуміти мені, як тобі подобається вчитися. Обери смайлик або відповідь, яка найбільше підходить саме тобі.

1. Чи цікавіше тобі на уроках, коли ми використовуємо комп'ютерні програми (WordWall, Kahoot, LearningApps, IZZI)?

☺ Так, значно цікавіше ☹ Однаково ☹ Ні, нецікаво

2. Чи легше тобі запам'ятовувати правила та слова, коли ми граємо в інтерактивні ігри на комп'ютері?

☺ Так, легко легше запам'ятовую ☹ Однаково ☹ Ні, важче

3. Чи подобається тобі працювати в парах або групах на уроках з онлайн-застосунками?

☺ Так, дуже подобається ☹ Не дуже ☹ Ні, не подобається

4. Чи легко тобі спілкуватися з однокласниками під час виконання завдань на комп'ютері/планшеті?

☺ Так, легко ☹ Інколи важко ☹ Важко

5. Які уроки тобі більше подобаються?

- ☐ Уроки з книгою і зошитом
- ☐ Уроки з онлайн-іграми та застосунками
- ☐ Коли є і книга, і комп'ютер

6. Чи хочеш ти, щоб на уроках ми більше використовували комп'ютерні програми?

☺ Так, дуже хочу ☹ Мені однаково ☹ Ні, не хочу

7. Коли тобі легше відповісти: біля дошки чи через комп'ютерну гру?

- ☐ Біля дошки
- ☐ Через комп'ютерну гру
- ☐ Однаково

8. Чи допомагають тобі онлайн-застосунки краще зрозуміти тему уроку?

☺ Так, допомагають ☹ Іноді ☹ Ні, не допомагають

9. Чи комфортно тобі працювати на уроках з онлайн-застосунками?

😊 Так, комфортно 🙄 Не завжди 😞 Некомфортно

10. Що тобі найбільше подобається в уроках з онлайн-застосунками?

(можна написати своїми словами)

Дякуємо за відповіді!

**Протокол спостереження за комунікативною поведінкою учнів
початкових класів**

Мета: виявити рівень комунікативної мотивації та мовленнєвої активності учнів під час навчальної та позаурочної діяльності.

Місце проведення: уроки української мови, перерви, позакласні заходи.

Форма спостереження: систематичне.

Код учня	Ситуація спілкування	Прояви комунікативної поведінки	Емоційна реакція	Рівень комунік. активності	Примітка
Уч. А	Групова робота на уроці	Першим ініціював спілкування, висловлював пропозиції, підтримував інших	Позитивна, зацікавленість	Високий	Постійно прагне до комунікації
Уч. Б	Робота в парах	Відповідає лише після запитання вчителя, не проявляє ініціативи	Нейтральна	Середній	Потребує стимулювання
Уч. В	Перерва	Спілкується лише з двома друзями, уникає нових контактів	Спокійна	Середній	Має вибірковість у спілкуванні
Уч. Г	Позакласний захід	Стоїть осторонь, не долучається до ігор	Байдужість	Низький	Не виявляє інтересу до спільної діяльності

Уч. Д	Інтерактивне завдання на уроці	Активно коментує, ставить запитання, заохочує інших	Радість, ентузіазм	Високий	Лідер у груповому спілкуванні
----------	--------------------------------------	---	-----------------------	---------	-------------------------------------

Фрагменти вправ, створених за допомогою онлайн-застосунків, із теми
“Прикметник”

12. Утвори сполучення слів. З двома словами на вибір склади речення.

Сніговий

баба, завірюха, хмара, кучугури

Сніжний

день, зима, земля, поле

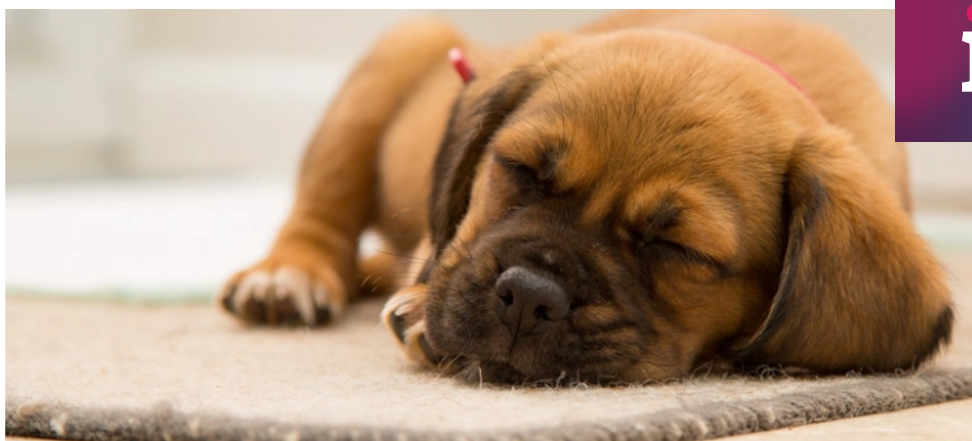
izz1

_____ баба, _____ завірюха, _____ хмара, _____ кучугури.

_____ день, _____ зима, _____ земля, _____ поле.

Перевірити

izz1

Кошеня (яке) ? вусате , сіреньке .

Жабеня (яке) ? зелене , мокре . Кротеня

(яке) ? сліпкувате , працювате . Каченя

(яке) ? жовтеньке , широкодзьобе .

Курча (яке) ? жовтеньке , пухнасте .

Мишеня (яке) ? маленьке , сірувате .

Щеня (яке) ? коричневе , сильне .

Wordwall

Розмір

Смак

Настрій

Колір

веселий	сумний	великий
гіркий	солодкий	помаранчевий
хвилюючий	маленький	білий
червоний	кислий	довгий
середній	синій	злий
нудний	Розмір	

залізний	радісний	приємна	міцний	гірка	красива
велика	блакитне	тверде	тонке	кисле	високий
солом'яна	маленьке	соковите	струнка	смачний	жовтий

Прикметники жіночого роду

Прикметники чоловічого роду

Прикметники середнього роду

літн... вечір

сердит... вітер

син... колір

-ий

-ій

Зв'язок прикметників з іменниками

Розкажи про тварину за допомогою прикметників

Kahoot!

улюблена красивий теплий радість
Прикметник
 цікавий успішна привітна золота

На які питання відповідають прикметники?

▲ Хто? Що?	◆ Що робить? Що робив? Що буде робити?
● Який Яка? Яке? Які?	■ Скільки? Котрий?

Kahoot!

улюблена красивий теплий радість
Прикметник
 цікавий успішна привітна золота

На що вказують прикметники?

▲ На дію предмета?	◆ На предмет?
● На ознаку предмета?	■ На кількість предметів?